

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Zdravotně sociální fakulta

**Možnosti participace nestátních neziskových organizací
na realizaci sociálně právní ochrany dítěte**

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Autorka: Bc. Jitka Baštová

Vedoucí práce: Mgr. Hana Francová, Ph.D.

Datum odevzdání: 17. 8. 2011

Možnosti participace nestátních neziskových organizací na realizaci sociálně právní ochrany dítěte

Sociálně-právní ochrana dětí je v současné době velice diskutována a probírána veřejností. Nemalou zásluhu na tom bude mít jistě i připravovaná novela zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí, přinášející s sebou řadu změn, které se budou týkat osob podílejících se na výkonu sociálně-právní ochrany dětí.

Úvodní část se zabývá státními i nestátními organizacemi spolupracujícími s rodinou. Rozebrána je sociálně-právní ochrana dětí, její struktura a historický vývoj. Dále je vymezena problematika zanedbávání dítěte, postup orgánu sociálně právní ochrany dětí a dalších spolupracujících subjektů. Pozornost je také zaměřena na sanaci rodiny. Popisovány jsou významné ústavní a mezinárodní dokumenty, které se týkají sociálně-právní ochrany dětí. V neposlední řadě je zmíněn etický kodex sociálního pracovníka, který je jedním ze základních dokumentů v sociální práci.

Cílem výzkumu bylo zmapování okolností spolupráce orgánu sociálně právní ochrany dětí (OSPOD) s nestátními neziskovými organizacemi (NNO) v Jihočeském a Plzeňském kraji. V diplomové práci byly analyzovány dopady spolupráce mezi OSPOD a NNO a porovnány získané zkušenosti subjektů podílejících se na sanaci rodiny. Výzkumné otázky diplomové práce byly zaměřeny na dojednání spolupráce mezi orgánem sociálně právní ochrany dětí a nestátními neziskovými organizacemi a zjišťovaly slabé a silné stránky této spolupráce. Zpracováním dat bylo zjištěno, že forma dojednání spolupráce mezi orgánem OSPOD a NNO není jednotná. Probíhá na základě individuální domluvy mezi jednotlivými OSPOD s NNO. Dále na základě provedeného výzkumu byly blíže specifikovány silné i slabé stránky spolupráce mezi OSPOD a NNO.

Zvolenou metodou výzkumu pro naplnění cíle bylo dotazování technikou rozhovoru. Byly realizovány polostandardizované rozhovory s pracovníky orgánu sociálně-právní ochrany dítěte a pracovníky nestátních neziskových organizací v Jihočeském a Plzeňském kraji.

The possibilities of participation of non-governmental non-profit organisations in the implementation of the social and legal protection of children

In recent years, the social and legal protection of children has been much discussed and talked over by the general public. To a considerable extent that is definitely a result of the upcoming amendment to the Children's Social and Legal Protection Act No. 359/1999 Coll., which is going to bring numerous changes regarding individuals taking part in the social and legal protection of children.

The opening focuses on governmental and non-governmental organisations that cooperate with families. The social and legal protection of children, its structure and historical course are analysed and the issue of child neglect as well as the procedures of the children's social and legal protection authorities and further cooperating subjects are specified. Family redevelopment is another point which is aimed at. Important constitutional and international documents related to the social and legal protection of children are described. Last but not least, the ethical code of a social worker is mentioned, which represents one of the fundamental documents in social work.

The objective of the research lay in monitoring the circumstances of the cooperation between the Children's Social and Legal Protection Authority (OSPOD) and the non-governmental non-profit organisations (NNO) in the Regions of South Bohemia and Pilsen. The thesis analyses the effects of the cooperation between the OSPOD and NNO and compares the attained experience of the subjects taking part in family redevelopment. The research questions of the thesis focused on cooperation negotiation between the children's social and legal protection authorities and non-governmental non-profit organisations, determining strengths and weaknesses of such cooperations. Having processed the obtained data it was found out that the form of cooperation negotiation between the OSPOD and NNO is not cohesive. It takes place upon an individual agreement between individual OSPODs and NNOs. Additionally, the strengths and

weaknesses of the cooperation between the OSPOD and NNO were further specified based upon the carried out research.

To complete the task, a questioning method of dialogue was selected for the research. Half-standard discussions with the workers of the children's social and legal protection authorities as well as non-governmental non-profit organisations took place in the Regions of South Bohemia and Pilsen.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem BP/DP na téma *Možnosti participace nestátních neziskových organizací na realizaci sociálně právní ochrany dítěte* vypracovala samostatně a použila jen pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své BP/DP, a to v nezkrácené podobě/v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Zdravotně sociální fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce.

Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 17. 8. 2011

.....

Bc. Jitka Bařtová

Poděkování:

Děkuji paní Mgr. Haně Francové, Ph.D. za odborné vedení mé diplomové práce, její cenné rady a připomínky.

Mé poděkování patří také všem zaměstnancům orgánu sociálně právní ochrany dětí a pracovníkům v nestátních neziskových organizacích, kteří byli ochotni účastnit se výzkumu.

ÚVOD	10
1. SOUČASNÝ STAV	12
1.1 RODINA A DÍTĚ – VYMEZENÍ POJMU	12
1.1.1 <i>Současná rodina</i>	14
1.1.2 <i>Typy rodiny</i>	15
1.1.3 <i>Funkce rodin</i>	17
1.1.3.1 <i>Selhávání funkcí v rodině</i>	18
1.2 STÁTNÍ ORGANIZACE SPOLUPRACUJÍCÍ S RODINOU	20
1.2.1 <i>Sociálně-právní ochrana dětí – historický vývoj v ČR</i>	20
1.2.2 <i>Struktura sociálně-právní ochrany dětí</i>	21
1.2.3 <i>Postup orgánů sociálně-právní ochrany a spolupráce s dalšími subjekty</i>	23
1.3 VYBRANÁ USTANOVENÍ TÝKAJÍCÍ SE PROBLEMATIKY PODLE ZÁKONA O SOCIÁLNĚ PRÁVNÍ OCHRANĚ DĚTÍ.....	25
1.3.1 <i>Sanace rodiny</i>	25
1.3.1.1 <i>Právní úprava sanace rodiny</i>	26
1.4 NESTÁTNÍ NEZISKOVÉ ORGANIZACE – POJEM, DEFINICE.....	28
1.4.1 <i>Členění nestátních neziskových organizací</i>	31
1.4.2 <i>Vybrané formy neziskových organizací</i>	32
1.5 VÝZNAMNÉ ÚSTAVNÍ A MEZINÁRODNÍ DOKUMENTY TÝKAJÍCÍ SE SOCIÁLNĚ PRÁVNÍ OCHRANY DĚTÍ	34
1.5.1 <i>Ústava České republiky</i>	34
1.5.2 <i>Listina základních práv a svobod</i>	35
1.5.3 <i>Úmluva o právech dítěte</i>	35
1.5.4 <i>Mezinárodní dokumenty týkající se sociálně právní ochrany dětí a mládeže</i>	36
1.5.5 <i>Sociálně-právní ochrana dětí a právo Evropského společenství</i>	38
1.6 ETICKÝ KODEX SOCIÁLNÍHO PRACOVNÍKA	39
2. CÍL PRÁCE	40

3. METODIKA VÝZKUMU	41
3.1 METODICKÝ POSTUP	41
3.2 CHARAKTERISTIKA VÝZKUMNÉHO SOUBORU	43
4. VÝSLEDKY	45
4.1 POLOSTANDARDIZOVANÝ ROZHOVOR S PRACOVNICEMI OSPOD	45
4.1.1 Základní údaje o OSPOD	45
4.1.2 Formy spolupráce OSPOD a NNO.....	48
4.1.3 Komunikace OSPOD s NNO.....	50
4.1.4 Zkušenosti OSPOD se spoluprací NNO.....	55
4.1.5 Zpětná vazba od pracovníků OSPOD po ukončení spolupráce NNO s rodinou	59
4.2 POLOSTANDARDIZOVANÝ ROZHOVOR S PRACOVNICEMI NNO	64
4.2.1 Základní údaje o NNO	64
4.2.2 Formy spolupráce NNO a OSPOD.....	65
4.2.3 Komunikace NNO s OSPOD.....	67
4.2.4 Zkušenosti NNO se spoluprací OSPOD.....	72
4.2.5 Zpětná vazba od pracovníků NNO po ukončení spolupráce s rodinou...	74
5. DISKUZE	77
6. ZÁVĚR.....	85
7. KLÍČOVÁ SLOVA	87
8. SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	88
9. PŘÍLOHY	96

ÚVOD

Tématem diplomové práce jsou „Možnosti participace nestátních neziskových organizací na realizaci sociálně právní ochrany dětí.“ Téma práce jsem si zvolila z důvodu zájmu o problematiku sociálně-právní ochrany dětí. Tuto tematiku spatřuji jako zajímavou, aktuální a žádoucí, i vzhledem k tomu, že se v této době připravuje novela zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů a některé další související zákony. V současné době neexistuje závazná metodika, která by upravovala povinnosti a pravidla víceoborové spolupráce odborníků v situaci ohrožení dítěte. Na sociálně-právní ochraně (dále jen „SPO“) dětí má možnost participovat několik institucí. Hlavní institucí v ČR je orgán sociálně-právní ochrany dětí a podle zákona o SPO se na ní mohou podílet i nestátní subjekty (občanská sdružení, církve, příspěvkové organizace a další právnické i fyzické osoby) na základě pověření k výkonu sociálně právní ochrany dětí, vydaného krajským úřadem či Magistrátem hlavního města Prahy. Tyto fyzické a právnické osoby mají díky tomu možnost plnit určité úkony vymezené v zákoně o sociálně-právní ochraně dětí, a současně tak umožnit rodinám a dětem více odborné a intenzivní péče.

V teoretické části definuji pojem rodina, její funkce a typologii. Zmiňuji se také o dopadech selhávání funkcí rodiny. Dále rozebírám státní a nestátní organizace podílející se na sociálně právní ochraně dětí, zejména se zaměřuji na její průběh. V této souvislosti se dotýkám velice potřebné sanace rodiny. Zmiňuji se o etickém kodexu sociálního pracovníka, který hraje významnou roli při poskytování sociálních služeb. Snažím se stručně čtenáře seznámit s významnými ústavními a mezinárodními dokumenty, které se týkají sociálně právní ochrany dětí.

Hlavním cílem praktické části práce je zmapovat okolnosti spolupráce orgánu sociálně právní ochrany dětí s nestátními neziskovými organizacemi v Jihočeském a Plzeňském kraji. Mým záměrem je popsat konkrétní způsoby spolupráce mezi orgánem SPOD a NNO, analyzovat dopady této spolupráce

a dále mám v úmyslu komparovat získané zkušenosti subjektů podílejících se na sanaci rodiny. Výzkumné otázky diplomové práce jsou zaměřené na dojednání spolupráce mezi orgánem SPOD a NNO a specifikování slabých a silných stránek této spolupráce.

Doufám, že má diplomová práce bude přínosem jak pro pracovníky orgánu sociálně-právní ochrany dětí, tak i pro pracovníky pracující v nestátních neziskových organizacích podílejících se na sociálně právní ochraně dětí a pro širokou laickou i odbornou veřejnost, která se zajímá o tuto problematiku.

1. SOUČASNÝ STAV

1.1 Rodina a dítě – vymezení pojmu

Rodina

Hartl a Hartlová uvádí (15, s 504), že „rodina je společenská skupina spojená manželstvím nebo pokrevními vztahy, odpovědností a vzájemnou pomocí.“ Rodinu lze také definovat jako základní společenskou jednotku, jejíž prvotní funkcí je zachování lidstva (57). Nebo může být označována i jako soubor lidí spojených krví, manželstvím či jinou formou souhlasného vztahu či adopcí. Má zodpovědnost za reprodukci a péči o členy rodiny (44).

Ze sociologického pohledu je rodina primární sociální skupinou. Ať už se jedná o původní rodinu, do které se člověk narodí nebo o rodinu, kterou si později založí. Pro člověka to má význam takový, že se v primární skupině stává sociální bytostí a vytváří si zde i hodnotové soustavy, postoje, vzorce chování a názory. Všechny další skupiny, se kterými se člověk setkává, jsou pak skupinami sekundárními (35).

Do dnešní doby používané definice založené na příbuzenství vzniklé sňatkem nebo narozením vlastních dětí, jsou příliš úzké. Je vhodnější uvádět spíše rodinné soužití lidí než rodinu. Podstatou rodinného soužití je citová vazba mezi lidmi, pokud spolu dospělí žijí. Dospělí partneři mohou být stejného i opačného pohlaví. Jsou i rodinná soužití, kde žije jeden dospělý s dítětem nebo dětmi. Takovým poutem je zde pouze rodičovství a to lze pokládat za prvotně významnější než partnerství (28).

Rodinu tvoří rodiče, jejich děti, někdy i prarodiče – tato rodinná struktura je základní článek společnosti. Členy rodiny spojuje společné soužití, vzájemná morální odpovědnost a vzájemná pomoc (57). Kvalitu soužití udává to, co v rodině probíhá, jaké jsou rozhodující rodinné procesy a vztahy pro funkčnost a odolnost rodiny. U nás se velmi často objevuje neoprávněné zjednodušení, že úplná rodina činí rodinu funkční a neúplná rodina je rodina méně funkční (47).

Jak uvádí Matoušek a Palzarová (28, s13): „*Tradiční pojem rodina nutně dostává v současné době široký a neostrý význam. V zemích patřící do naší civilizace souběžně existuje množství forem rodinného soužití zahrnující všechny myslitelné kombinace biologického příbuzenství, legalizovaných i nelegalizovaných vztahů mezi dospělými, mezi dospělými a dětmi či mezi samotnými dětmi.*“

Rodina je socializačně a organicky přímo osudově provázána s kategorií dětství z hlediska sociologické kategorie. Jedná se o období hlavních změn ve vývoji jedince, obzvláště v předškolním období. Délka dětství je ovlivněna specifickými potřebami a mírou podpory dospělých, ovšem se liší vlivem individuálních a společenských podmínek. Prožije-li člověk šťastné dětství, nemusí pak dále řešit zpětně nedořešené problémy (komplexy, nejistoty, úzkost) v další fázi života (44).

Dítě

Za dítě se považuje osoba mladší osmnácti let ovšem se jakkoliv uznávají i výjimky podle národního práva, pokud je hranice zletilosti posunuta do pozdějšího věku (17). Jedním z nejdůležitějších zájmů dítěte je vyrůstát ve funkční rodině, což udává i český zákon o sociálně-právní ochraně dítěte. Zákon zdůrazňuje, že hlavním způsobem řešení situace ohroženého dítěte má být ozdravení rodinného prostředí (26).

Šrajter s Musilem uvádí (54, s 59), že „*Z pohledu křesťanské etiky odpovídá manželství a rodina antropologické konstantě a tvoří základ lidské společnosti. V nich je dán předpoklad rozvoje a růstu zdravého jedince uvědomujícího si svoji důstojnost.*“

Za ohrožené dítě lze považovat takové dítě, jehož základní potřeby nejsou naplňovány v dostatečné míře a může být ohroženo rizikovým chováním (31).

1.1.1 Současná rodina

Rodina v dnešní době stále zůstává hlavním prvkem společnosti, i když se její funkce a postavení změnilo. Finanční zodpovědnost je dnes ochoten vzít částečně stát svojí sociální výpomocí. V dnešní době se stala věcí veřejnou i například výchova v rodině, protože tresty a týrání dětí, byly před sto lety zcela věcí rodinnou (57).

V české populaci si rodina zachovává dlouhodobě vysokou hodnotu, zároveň však nabývají na významu i jiné představy, kde je větší důležitost přikládána například k penězům i dobře placené práci (21). Dnes je rodina zakládána zcela kvůli emočnímu uspokojování dospělých, je málo stabilní a spousta dětí vyrůstá s jedním rodičem, který na výchovu málokdy stačí. Některé děti se stávají tzv. sociálními sirotky, protože nemají oporu v biologických rodičích a proto je část vychovávána v ústavních zařízeních. Zde se snadno stávají obětí deprivacních vlivů se sklonem k sociálnímu selhání (27).

Nyní mnoho biologických rodin nežije ve společné domácnosti, protože je většina svobodných matek či se rodiče rozvedli nebo vytvořili svazek s novým partnerem. Příbuzenské linie nejsou jasné a instituce rodiny pochází zásadní proměnou (24). Narůstá procento rozvodů, osamělých rodičů, svobodných matek a dvojic, které žijí v nesezdaném soužití. Přístup k vlastnímu příjmu zvyšuje nezávislost ženy jak v mateřství, tak i v její původní rodině (14).

Současná rodina ve střední Evropě se označuje jako rodina nukleární, kde je jádrem matka, otec a dítě nebo děti a rodičovství bývá většinou plánované. Rodiny se o své děti starají soustředěně občas až úzkostně a přirozeně dětem pak postupně umožňuje kontakt se společností lidí a přírodou (20).

1.1.2 Typy rodiny

Rodinou *funkční*, bývá označována rodina, která je schopna a ochotna funkce rodiny plnit. Umožňuje nejlépe vyhovující rozvoj všech svých členů a uspokojování jejich potřeb. V případě, že rodina některé funkce neplní nebo není schopna plnit, ale přesto dále však funguje jako sociální skupina, označuje se za rodinu *dysfunkční*. Rodina, ve které nejsou plněny funkce, nebo není schopna plnit své funkce a navíc zde působí i negativní vlivy, jako je alkoholismus, drogy, negativní vztah k práci apod., bývá označována jako rodina *afunkční* (57).

Další typy rodin, se kterými se sociální pracovník může setkat, lze rozdělit následovně:

Nezralá rodina, s níž se často lze setkat u mladých lidí, které rodičovství překvapí a dítě se zde narodí jako nechtěné. Je přijímáno tak, že omezuje svobodu matky i otce. Nezralost má několik stánek například v oblasti životních hodnot, životního způsobu, v oblasti zkušeností, citů a sociálně ekonomických problémů (57).

Přetížená rodina má nízkou odolnost vůči stresům, zátěži, neúspěchům či zklamání. Členové rodiny nabývají pocitu, že se zhroutlí, že jsou naprosto vyčerpaní, bezradní, zoufalí. Do zdroje přetíženosti lze zařadit například konflikty, přetíženost rodičů narozením dítěte, starosti způsobené nemocí v rodině, citové strádání, bytové a ekonomické problémy (57).

V *ambiciózní rodině* převažují takové cíle jako je kariéra v zaměstnání, úspěšnost ve studiu, vyniknutí ve sportu, vysoký materiální standard – luxusní dům, auto. Ovšem dětem zde často chybí rodičovská láska, soucítění, potřeba jistoty a stability (57).

Perfekcionistická rodina často nutí své dítě, aby podávalo vysoké výkony, vykazovalo perfektní výsledky a bylo vždy lepší než druzí, bez ohledu na jeho schopnosti a zásady jeho harmonického rozvoje. Nastává disharmonie ve vztazích mezi dítětem a rodiči, protože dítě musí vynakládat extrémní úsilí a má pocit, že musí dosáhnout výsledků, jaké očekávají rodiče (57).

Autoritářská rodina vyžaduje automatickou a slepou poslušnost. Vůči dětem, praktikuje dril, šikanování, chybí zde smysl výchovy, od příkazu se přechází rovnou k hrozbám, zastrašování a nelítostným opatřením. Dítě v tom případě nechápe důvod, čímž je silně frustrováno. Vyvolává to v něm strach, nenávisť, vztek, zoufalost, lítost, pocit opuštění a nemilovnosti (57).

Rozmazlující (protekciónářská) rodina se snaží dítěti za každou cenu vyhovět a zařídit, aby mělo vždycky pravdu bez ohledu na okolnosti (57).

Rodina liberální a improvizující před dítětem nevytyčuje jasné výchovné cíle, nezapojuje do nich dítě a neuskutečňuje spolu s ním cesty k jejich dosažení. Dítě zde trpí přemírou volnosti. Dochází k tomu, že dítě si neváží svých rodičů, posléze jim neumožňuje, aby mu mluvili do jeho „věcí“, začne se vymykat kontrole, někdy dokonce může rodinu terorizovat (57).

Odkládající rodina je převážně ambiciózní, přetížená, nacházející se v krizi či mladší rodiče směřují k tomu dítě často svěřovat, „odkládat“ babičkám, tetám, přátelům a známým, kdykoliv je to jen možné. Tím se dítěti ztěžuje vytváření vztahu k jeho věcem, domovu, jeho povinnostem a pevnému místu mezi druhými. Může dojít až k deprivacnímu syndromu čili příznaku citového strádání v důsledku nepřesvědčivého vyhranění klíčových a citových vztahů. Dítě je morálně rozvráceno pocitem, že nikam nepatří a nikdo o něj nestojí (57).

Disociovaná rodina má vážně narušené důležité vztahy, které jsou předpokladem k funkčnosti rodinného prostředí. Mohou být narušeny vztahy vnější či vnitřní. Narušením vnějších vztahů dochází k její izolovanosti od vnějšího okolí či střet ve styku s vnějším okolím. Rodina se uzavírá sama do sebe a do svých problémů. V případě, že jsou narušeny vnitřní vztahy rodiny, jsou to vztahy mezi jejími členy. Dítě, které vyrůstá v takovém prostředí má zpravidla příznaky vážného citového strádání (57).

Rodinu lze také rozdělit na mononukleární (rodiče a děti), rozšířenou (jednogeneační – rodiče děti a jejich teta či strejda; vícegeneační – např.: rodiče a prarodiče nebo rodiče a rodině jejich dětí; úplná – rodiče a alespoň dvě děti). V neúplné rodině chybí další sourozenec, jsou zde rodiče a jen jedno dítě.

Neúplnou rodinu může být i rodina bezdětná či může chybět otec nebo matka či oba rodiče najednou (34).

Dalšími typy rodinného života jsou rodiny, které jsou tvořeny *jedním rodičem* a to ženou nebo mužem v oddělené domácnosti, protože je to jejich vůle nebo je to důsledkem rozvodu, nelegitimnosti, úmrtí nebo opuštění. *Pěstounská rodina* je taková, kde jsou rodiče, kteří se starají o děti vyžadující pěstounskou péči, protože původní rodina dětí je dysfunkční, neexistuje nebo má individuální problémy. *Smíšená rodina* vznikne, jestliže se uskuteční opětovný sňatek s osobou, která má již děti (24).

1.1.3 Funkce rodin

V západní civilizaci má současná rodina hlavně funkce, které podporují socializaci a výchovou dětí. V rodině by se mělo dostat vztahové podpory dospělých lidí a ekonomické podpory všech členů rodiny. Všestranné a dlouhodobější hodnocení kvality udává, že osaměle žijící lidé mají horší roveň psychického i tělesného zdraví a kratší život. Tím se potvrzuje, že člověk potřebuje žít v pospolitosti. Hlavní formou této pospolitosti je pro děti i pro dospělé rodina (28).

Funkce rodiny lze rozdělit na biologickou, emocionální, domestikální, ekonomickou a výchovnou funkci (57).

Funkce biologická (reprodukční) zajišťuje reprodukci lidského rodu, umožňuje biologickou obnovu sil a hraje důležitou roli v manželském soužití partnerů. Rodina tímto udržuje společensky odsouhlasenou podobu sexuálního soužití.

Funkce emocionální poskytuje každému členu uspokojení potřeby kladných emocionálních vazeb, uspokojení touhy po emocionální stabilitě, po angažovanosti druhých na osobních zájmech a osobních potížích. Emocionální funkce má zvláštní význam především útlém dětství a v období dospívání. Pokud

trvá odcizení od rodiny dlouho, můžou vzniknout neurózy, citové deprivace, hospitalismus a vždy se může narušit normalita osobnosti.

Funkce domestikační vyjadřuje přirozenou touhu člověka, který chce mít někde své místo, někde nebo k někomu patřit, být někde doma.

Funkce ekonomická rodina uspokojuje ve větší či menší míře materiální potřeby svých členů a hmotně je zabezpečuje.

Funkce výchovná je zaměřena na přípravu nové generace v rodině pro vlastní fungování, pro plný rozvoj v rámci možnosti jedince, rodiny i společnosti. Spolupodílí se na začleňování člověka do společenských vztahů a nalezení vlastního místa v nich (57).

Ohrožená rodina je taková rodina, kde nejsou její základní funkce (např. ekonomicko-zabezpečovací, emocionální nebo socializačně-výchovná) dostatečně zabezpečeny a rodina si není schopna sama vyřešit situaci vlastními silami (31).

1.1.3.1 Selhávání funkcí v rodině

Zanedbávání péče o dítě se projevuje nedostatečnou péčí rodičů, která je obvykle nereflktovaná a často generačně opakovaná. Rozlišuje se zanedbávání fyzické, kde není uspokojení tělesných potřeb (výživa, ošacení, přístřeší). Výchovné zanedbávání spočívá v nezabezpečení možnosti vzdělávání ve škole. V emočním zanedbávání dítě postrádá náklonnost lásku, pocit, že někde patří. A jako poslední je zanedbávání zdravotní péče, kde se zanedbává preventivní péče i péče specifická, kterou dítě potřebuje (4).

Sociální pracovníci se však mohou setkat i s formami týrání, zneužívání a zanedbávání péče o dítě. Týrání lze rozdělit na *tělesné týrání a psychické týrání* (52).

Příčemž tělesné týrání se dále dělí na tělesné týrání aktivní povahy, kde vznikají následná poranění v důsledku bití, popálení, opaření, trestání a selhání ochrany dítěte před násilím. Nebo na tělesné týrání pasivní povahy a to se vyznačuje nedostatečným upokojením nejdůležitějších tělesných potřeb dítěte

i v návaznosti na psychické a sociální potřeby dítěte. Patří sem opomenutí péče o dítě, které může způsobit poranění nebo smrt (52).

Psychické týrání má závažný nepříznivý vliv na citový vývoj a chování dítěte. Může mít formu slovních útoků na sebevědomí dítěte, opakované ponižování a zavrhování dítěte či odmítání. Dítě může být i násilně izolováno nebo kontrolováno s cílem vyvolat pocit citového ohrožení (52).

Při *sexuálním zneužívání* se dítě vystavuje nepatřičně sexuálnímu kontaktu, aktivitě nebo chování. Zneužívatelem může být rodič, příbuzný, přítel nebo pro dítě cizí osoba. Zneužití lze dále rozdělit na sexuální zneužití bez tělesného kontaktu nebo s tělesným kontaktem (52).

Při *zanedbávání* jde o nedostatečnou péči, která způsobuje závažné ohrožení vývoje dítěte nebo nebezpečí pro dítě. Formy zanedbávání jsou tělesné, citové, zanedbávání ve vzdělání, v oblasti zdravotní péče či nedostatečným dohledem (52). Zanedbanost je následkem deprivace, která představuje významnou složku na zvyšování agresivity, šikanování a jiných forem náhradního uspokojování vyšších psychických potřeb. Zanedbanost také představuje vyšší výskyt delikvence, toxikomanie, poruchy rodinného soužití apod (38).

Zvláštní formou týrání a zneužívání je systémové týrání, organizované zneužívání dětí, rituální zneužívání a sexuální turismus. Pokud se setkáme se souborem nepříznivých příznaků v nejrůznějších oblastech stavu a vývoje dítěte v převážně úmyslného ubližování dítěte, k němuž nejčastěji dochází ze strany primárních vychovatelů, můžeme hovořit o syndromu CAN (Child Abuse and Neglect) nebo pokud je týrání, zneužívání a zanedbávání založeno na sexuálním kontextu, jedná se o syndrom CSA (Child Sexual Abuse) (52).

Sociální služby zaměřené na podporu zanedbávání dítěte a jeho rodiny, by měli být zaměřené na stabilizaci sociální situace v rodině a následně pak na rozvoj rodičovských dovedností v péči o dítě (4).

Dětskou populaci ohrožují také sociálně patologické jevy. Tyto sociálně patologické jevy, lze vyčlenit na *negativní sociální jevy* - charakteristické pro moderní společnost, tím je myšlena nouze, úmrtnost, nehodovost, populační

nevyrovnanost, rozvodovost atd. Další jevy jsou *protispolečenské*, které zahrnují vandalismus, týrání, šikanu, sektářství, extrémistické hnutí a skupiny, manifestace, xenofobii a rasismus. A *sociálně patologické jevy* zahrnující kriminalitu, závislosti, prostituci a sebevraždy (19).

1.2 Státní organizace spolupracující s rodinou

1.2.1 Sociálně-právní ochrana dětí – historický vývoj v ČR

Již ve starověku do 4. století po Kristu se s dítětem zacházelo jako s předmětem, bylo zcela závislé na rozhodování svých rodičů, hlavně otce. Dítě bylo bráno za člověka, až když se stalo dospělým. Od 4. století do 13. století se situace dítěte mírně změnila s příchodem křesťanství. Objevil se zájem společnosti (především církve) o děti, které se ocitly v nepříznivé situaci (nemanželské děti, opuštěné apod.). Od 14. do 17. století se začínaly objevovat první poznatky o vývoji dítěte a jeho potřebách. Později se do popředí dostávají potřeby dítěte, které začínají být poznávány a uspokojovány (16).

Počátek veřejné správy ku prospěchu sociálně potřebných osob a institucionalizované sociálně-právní ochrany dětí na našem území se datuje od roku 1863. Právní úprava obsahovala i oblast péče o výživu a výchovu chudých dětí až po zařízení pro nápravu zanedbaných dětí. Z říšského zákona vyplývala pro domovskou obec povinnost postarat se o každého obyvatele obce a jeho rodinu, což vedlo k zatížení obcí chudinskou péčí a vyvolalo to potřebu reformovat tento systém. Vydáním zákona č. 62 z roku 1901 se přesunula chudinská péče na vyšší útvary veřejné správy a současně si s ní rozvíjela i činnost dobrovolných organizací zabývajících se péčí o mládež (18).

Od počátku vzniku samostatného československého státu se utvářela ministerstva jako samostatné ústřední orgány, neboť se ochrana dětí stala

předmětem státního zájmu. Koncem roku 1938 byl rozvoj péče o děti přerušen, ale okresní péče o mládež a zemská ústředí působila nadále, byť s omezenými možnostmi. Přijetím zákona č. 94/1963 Sb., o rodině došlo k úpravě zásahů státní moci do rodinných vztahů. V roce 1969 došlo ke zřízení Ministerstva práce a sociálních věcí ČR, do jehož působnosti patří sociálně-právní ochrana dětí dodnes. Poté byl přijat zákon č. 359/1999 Sb., o SPOD, jímž byla činnost státních orgánů upravena a její předmět byl mnohem přesněji definován (18).

1.2.2 Struktura sociálně-právní ochrany dětí

Pro uskutečnění cílů sociální politiky v oblasti sociální ochrany začaly postupně vznikat úřady a jejich organizační části, odbory či oddělení, ústavy, útulky, azyly, centra terénních a jiných ambulantních služeb a také poradny (56). Obecnými orgány určené k ochraně dětí jsou soudy. Sociálně právní ochranu dětí poskytují dále pak specializované orgány, které jsou přímo vymezené v zákoně o SPOD v § 4 odst. 1, v tomto paragrafu se vymezuje i jejich působnost (22).

Zákon o SPO vymezuje, že orgány sociálně právní ochrany dětí jsou:

- a) obecní úřady obcí s rozšířenou působností,
- b) obecní úřady,
- c) krajské úřady,
- d) Ministerstvo práce a sociálních věcí a
- e) Úřad pro mezinárodně právní ochranu dětí.

Obecní úřady obcí s rozšířenou působností a obecní úřady mají možnost přímo sledovat ochranu práv dítěte a včas konat potřebná opatření se znalostí problému a místních podmínek, zákon jim ukládá nejvíce povinností v ochraně dětí a pomoci rodičům či dalším osobám, které jsou odpovědné za výchovu dětí (22).

Krajské úřady kontrolují a metodicky vedou obce s rozšířenou působností a obecní řady. Dále k jejich činnosti patří téměř celý průběh zprostředkování náhradní rodinné péče a rozhodování o udělení pověření k výkonu sociálně-právní ochrany fyzickými a právníckými osobami (22).

Ministerstvu práce a sociálních věcí patří do působnosti péče o rodinu a děti a řídí Úřad pro mezinárodně právní ochranu dětí v Brně, kterému náleží řešení otázek ochrany dětí ve vztahu k cizině (22).

Sociálně-právní ochranu dětí mohou zajišťovat také obce a kraje v samostatné působnosti, komise pro sociálně-právní ochranu dětí a další právnícké a fyzické osoby, pokud jsou výkonem sociálně právní ochrany dětí pověřeny. Jak stanoví zákon o SPOD, tak se mají možnost na sociálně-právní ochraně dětí podílet i nestátní subjekty (nadace, občanská sdružení, církve, a další právnícké a fyzické osoby) na základě pověření vydaného krajským úřadem a Magistrátem hlavního města Prahy plnit určité úkony v sociálně právní ochraně dětí, vymezené v § 48 zákona o SPOD (13).

Zaměstnanci orgánů sociálně-právní ochrany dětí spolupracují s rodinou, eventuálně s příslušnými orgány na zlepšení rodinného prostředí dítěte v rámci preventivní a poradenské činnosti. Pokud se situace nemění orgán sociálně-právní ochrany dětí má právo uskutečnit příslušná opatření v souladu se zákonem o rodině a zákonem o SPOD. Jedná se o podání s návrhu k soudu, nařízení výchovného opatření, předběžného opatření, návrh na nařízení ústavní výchovy atd. Práce zaměstnanců by měla hlavně spočívat v terénní sociální práci, při které se vyvíjí zejména preventivní a poradenská činnost. Pracovnice se setkávají s případy ohrožených dětí, prověřují věrohodnost sdělení o případech dětí, na které se tato ochrana zaměřuje. Sociální pracovníci získávají informace o ohrožených dětech vlastním šetřením, hlavně v souvislosti se soudním řízením o výchově a výživě předcházejícím řízení o rozvodu manželství rodičů nezletilých dětí apod. Spolupracují s orgány činnými v trestním řízení, hlavně se soudy. Pracovníci by měli mít dále zmapovanou sociální síť spolupracujících subjektů působících ve správním obvodu jejich působnosti a podporovat jejich snahu

oznamovat případy týrání, zneužívání a zanedbávání. Zejména školu, lékaře, orgány ochrany veřejného zdraví, další osoby a zařízení, která jsou nejčastěji a nejdéle v kontaktu s dětmi. (18).

Specifickým orgánem na rozdíl o výše jmenovaných subjektů je *komise pro sociálně právní ochranu dětí*, protože plní i jiné množství úkolů v rámci státní správy a samosprávy. Je zřizována starostou obce s rozšířenou působností jako zvláštní orgán obce podle § 106 zákona č. 128/2000 Sb., o obcích, ve znění pozdějších předpisů a podle § 38 zákona SPO a je určena pouze pro výkon přenesené působnosti na úseku sociálně-právní ochrany dětí. Komise má za úkol podle zákona o SPOD, koordinovat výkon sociálně-právní ochrany dětí na území správního obvodu obce s rozšířenou působností, navrhopvat a posuzovat sociálně preventivní programy a ochranu dětí či posuzovat jednotlivé případy prováděné sociálně-právní ochrany dětí a zároveň k nim vydává i stanoviska (22).

1.2.3 Postup orgánů sociálně-právní ochrany a spolupráce s dalšími subjekty

Po obdržení oznámení orgán sociálně-právní ochrany prošetří všechny skutečnosti, které jsou v oznámení uvedené a zakročí podle míry nebezpečnosti například tak, že uvědomí rodiče nebo jiné osoby odpovědné za výchovu, zajistí uspokojení základních životních potřeb dítěte, včetně zdravotní péče, podá soudu návrh na rozhodnutí o předběžném opatření. Může nechat umístit dítě do zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc do doby, než rozhodne soud. V některých případech může umístit dítě do zdravotnického zařízení a podá trestní oznámení (22).

Aby se pomohlo dětem ohroženým týráním, zanedbáváním, sexuálními zneužíváním nebo komerčním sexuálními zneužíváním, je nezbytné zapojit do spolupráce erudované odborníky z oblasti psychologie, lékařství, pedagogiky, orgánů činných v trestním řízení, soudnictví, nestátních subjektů. Různé pohledy

a přístupy odborníků k řešení problematiky pomáhají rychleji a účinně zajistit pomoc v konkrétním případě. Jako vhodná forma vzájemné spolupráce všech zainteresovaných institucí se zdá pořádání případových konferencí. Konference lze pořádát jak v rámci zasedání komise pro sociálně-právní ochranu dětí obecního úřadu obce s rozšířenou působností, tak i mimo působnost komise. Sociální práce s rodinou a dítětem je v tomto kontextu velice významná, protože použitím metod sociální práce okamžitě v samém počátku může zabránit dalšímu citelnějšímu poškození dítěte nebo členům celé rodiny (22).

Práce s ohroženým dítětem a rodinou by měla probíhat tedy formou případové konference a měl by být zpracován individuální plán práce s dítětem. Tímto je možné dosáhnout maximální kooperace všech subjektů (pracovníků pomáhajících organizací) ve prospěch dítěte a vyhodnocení maximálního objemu relevantních dat, která jsou potřebná pro rozhodování o optimálním způsobu pomoci dítěti. Také je nutné aktivně a citlivě zapojit do pomocného procesu dítě a rodinu (31).

Případovou konferenci lze považovat za zřejmě nejefektivnější organizační formu plánování. V průběhu konference dochází k intenzivnímu kontaktu všech účastníků, který trvá zhruba kolem 90 – 120 minut. Díky přímé interakci účastníků lze na místě vytvořit individuální plán, jenž může pomoci rodině nebo klientovi. Při každém rozhodování o osudu dítěte je žádoucí naplánovat další postup, který má respektovat práva a potřeby vlastních rodičů dítěte. Mělo by se vycházet z principu normalizace, aby se vytvořili pro dítě podmínky, které budou nejbližší podmínkám, ve kterých dítě žije s dobře fungující rodinou. Je důležitá aktivní účast dítěte a jeho blízkých lidí při tvorbě plánu. Všichni, kdo mohou situaci klienta ovlivnit, by měli spolupracovat. V neposlední řadě je důležitá i podpora pozitivního potencionálu (28).

1.3 Vybraná ustanovení týkající se problematiky podle zákona o sociálně právní ochraně dětí

Obsahem sociálně právní ochrany dětí (dále jen SPOD) je podle tohoto zákona hlavně ochrana práva dítěte na příznivý vývoj a řádnou výchovu, ochrana oprávněných zájmů dítěte včetně ochrany jeho jmění a působení směřující k obnovení narušených funkcí rodiny (60, 63).

Náleží všem dětem bez rozdílu, a to dětem mladším 18 let věku. Podle zákona SPOD (§ 6) náleží sociálně právní ochrana hlavně dětem, kterým rodiče zemřeli. Nebo rodiče neplní vůči dítěti povinnosti nebo nevykonávají či zneužívají práva plynoucí z rodičovské zodpovědnosti. Sociálně-právní ochrana dětí náleží i dětem, které byly svěřeny do výchovy jiné fyzické osoby, než jsou rodiče a pokud tato osoba neplní povinnosti plynoucí ze svěřeni dítěte do jeho výchovy. Dětem, které vedou zahálčivý nebo nemravný život, který spočívá hlavně v zanedbávání školní docházky, nepracovitosti i když nemají dostatečný zdroj obživy, požívají alkohol, návykové látky, živý se prostitucí, spáchaly trestný čin nebo to jsou děti mladší 15 let a spáchaly čin, který by jinak byl trestným činem, opakovaně nebo soustavně páchají přestupky nebo jinak narušují občanské soužití a dále se dopouštějí porušování právních norem (13).

1.3.1 Sanace rodiny

Sanaci rodiny definoval v českém prostředí Matoušek a znamená to v užším slova smyslu podpora rodiny, neboli činění takových postupů, které podporují fungování rodiny. Lze ji chápat i jako soubor opatření sociálně-právní ochrany, sociálních služeb, dalších opatření a programů, které se poskytují nebo ukládají převážně rodičům dítěte nebo dítěti, jehož sociální, biologický a psychologický vývoj je ohrožen (4).

Rodina může procházet sanací, i pokud je dítě nevyhnutelně odebráno z péče rodičů. V tom případě má být vyvinuto maximální úsilí pro to, aby dítě

mohlo být zase v co nejkratší době navraceno do svého původního prostředí. Pracuje se také s rodinami, které zanedbávají děti či s rodinami sociálně vyloučenými (29).

Základní charakteristikou sanace rodiny je cílevědomá sociálně-terapeutická intervence v rodině. Cílem je, aby v rodině (v její socioekonomické situaci, v jejím vnitřním uspořádání, ve vzájemných vztazích jejích členů a především ovšem ve vztahu k dítěti) došlo k takovým změnám, které by dítěti umožnily jeho další příznivý psychosociální vývoj (49).

Základním znakem sanace rodiny je podpora dítěte hlavně pomocí jeho rodiny. Snahou je předcházet, zmírnit nebo odstranit příčiny ohrožení dítěte a poskytnout rodičům i dítěti pomoc a podporu k zachování rodiny jako celku. Uplatňuje se hlavně při práci s rodinou. Může mít formu podpory od zaškoleného dobrovolníka, terapie prováděné profesionálem nebo další služby rodinám. Sanace rodiny se poskytuje celé rodině nebo někomu z rodiny v domácím nebo jiném prostředí (4).

1.3.1.1 Právní úprava sanace rodiny

Sanace rodiny je v legislativních úpravách sociální práce poměrně novou záležitostí. Její úprava lze dohledat v novele zákona č. 359/1999 Sb. o sociálně právní ochraně dětí. Zde je upraveno podle § 12 odst. 1 a, b, že obecní úřad obce s rozšířenou působností může uložit rodičům povinnost využít pomoc odborného poradenského zařízení v případě, že rodiče nezajistili dítěti odbornou poradenskou pomoc, přestože dítě takovou pomoc nutně potřebuje a místní obecní úřad obce s rozšířenou působností takovou pomoc předtím doporučil. Také v případě, že rodiče nejsou schopni řešit problémy, které jsou spojené s výchovou dítěte bez odborné poradenské pomoci, hlavně při sporech o úpravě výchovy dítěte nebo úpravě styku s dítětem. Zároveň je podle § 12 odst. 2 obecní úřad obce s rozšířenou působností povinen poskytnout rodičům pomoc po umístění dítěte do zařízení pro výkon ústavní výchovy nebo do zařízení pro děti vyžadující

okamžitou pomoc, která spočívá hlavně v pomoci uspořádat v rodině poměry tak, aby umožnily návrat dítěte do rodiny. Pomoc se poskytuje i při řešení hmotné situace a hmotné úrovně rodiny, v pomoci při spolupráci s orgány sociálního zabezpečení, úřady práce a dalšími státními a jiným orgány. Za tímto účelem musí obecní úřad obce s rozšířenou působností zprostředkovat rodiči pomoc v poradenském zařízení. Zaměstnanec obecního úřadu obce s rozšířenou působností musí podle § 29 odst. 2 a, b za účelem zjištění, zda trvají důvody pro pobyt dítěte v ústavním zařízení nejméně jednou za tři měsíce navštívit dítě a rodiče dítěte, kterému byly nařízena ústavní nebo ochranná výchova (63).

V souvislosti se zákonem č. 108/2006 Sb., o sociálních službách a dotačními podmínkami Ministerstva práce a sociálních věcí a komunitním plánováním na úrovni obcí, vznikají nestátní neziskové organizace případně obecní organizace poskytující sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi, které jsou zároveň nástrojem sanace rodiny. Tímto zaměstnanci obecních úřadů obce s rozšířenou působností dostávají nástroj k naplňování jmenované novely skrze vznikající a vzniklé nestátní neziskové organizace, se kterými lze vytvářet síť služeb a využívat výhod pro klientské rodiny i pro svou práci, které přináší propojení pravomoci, podpory a pomoci (4).

V zákoně č. 108/2006 Sb., o sociálních službách je vymezena služba podle § 65 jako sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi a ty jsou nedílnou součástí souboru služeb a programů v rámci sanace rodiny. Jsou řazeny mezi služby sociální prevence pomáhající zabránit sociálnímu vyloučení osob, které jsou ohroženy z důvodu krizové sociální situace, životními návyky způsobem života vedoucím ke konfliktu se společností, sociálně znevýhodňujícím prostředím a ohrožením práv a oprávněných zájmů trestnou činností jiné fyzické osoby. Cílem služeb sociální prevence je napomáhat osobám překonat jejich nepříznivou sociální situaci a chránit společnost před vznikem a šířením nežádoucích společenských jevů. Se sociálně aktivizační službou se lze setkat jako s terénní nebo ambulantní. Poskytuje se rodině s dítětem, jehož vývoj je ohrožen v důsledku dopadů dlouhodobě nepříznivé sociální situace, kterou rodiče

nejsou schopni sami bez pomoci překonat a kde jsou další rizika ohrožení vývoje dítěte (61). Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi obsahují základní činnosti související s pomocí při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí. Dále obsahují výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti, zprostředkování kontaktu se společenským prostředím a sociálně terapeutické činnosti. Služba se poskytuje bezúplatně (62). Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi se snaží pomoci rodině mnoha způsoby. Například je cílem těchto služeb posilovat motivaci a spoluúčast uživatelů na řešení vlastní situace. Společně se zde s uživateli plánuje a řeší osobní cíle a postupy při řešení nepříznivé sociální situace. Vytvářejí se podmínky pro výchovu, vzdělávání a smysluplné trávení volného času dětí a rodin s dětmi (minimalizace rizik ohrožení psychického a sociálního vývoje, prevence sociálně patologických jevů, zapojení se do běžné společnosti) (48). Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi jsou také prevencí odebrání dětí do ústavní péče. Mimo jiné podporují rodiny v takovém rozsahu, aby děti byly navráceny zpět do rodiny (v praxi se velmi osvědčilo propojení jednotlivých služeb pod jednou střechou – azylové ubytování, odborné sociální poradenství a aktivizace rodin). Cílem služeb je i hospodaření s finančními prostředky včetně nácviku spoření do budoucna a posílení ochrany dětí před nežádoucími jevy ve společnosti (1).

Klientem sanace je tedy celá rodina jako vzájemně působící systém, který je ohrožen špatnou sociální situací, izolovaností, zvýšenou mírou stresu, frustrací, rodičů i jejich výchovnou nezkušeností, jenž má přímý dopad na prospívání dítěte (4).

1.4 Nestátní neziskové organizace – pojem, definice

Termín nestátní nezisková organizace (NNO) používá především Rada vlády pro NNO a další legislativní složky státu. V rámci národních účtů Českého statistického úřadu jsou užívány termíny nezisková organizace a sektor neziskových organizací sloužící domácnostem (41).

Neziskové organizace jsou soukromoprávní občanské organizace, které vznikly na základě dohody nebo smlouvy občanů, kteří se za účelem plnění či splnění určitého cíle sdružili (56). Organizace je formálně nezávislá na vládě nebo státní moci, která je založená podle zvláštních předpisů. Ve většině případů může být nestátní nezisková organizace na státu závislá například finančně, ale platí to, že se do tohoto vztahu dostává z vlastního svobodného rozhodnutí. Jedná se o organizaci sdružení osob a majetku, jehož cílem není vytvořit ekonomický zisk. Zisk si ovšem vytvořit mohou, ale nesmějí ho rozdělit mezi vlastníky (36).

Po roce 1989 začaly vznikat nestátní neziskové organizace, které se zapojily do poskytování sociálních služeb vedle organizací zřizovaných státem. Nestátní neziskové organizace se v průběhu minulých let ukázaly být velmi pružné v zavádění nových typů sociálních služeb (30). Postavení nestátních neziskových organizací je v dnešní společnosti nezastupitelné. Nestátní neziskové organizace poskytují služby, které stát neumí či nechce poskytovat nebo je poskytuje neúčinně, čímž vytváří nestátním neziskovým organizacím prostor. Zkrátka vyplňují prostor mezi trhem, státem a rodinou. Slouží k podchycení a využití různosti občanských aktivit a přispívají k pozitivním změnám ve způsobu života lidí i celé společnosti. Mezi ně se zahrnují například organizace působící v charitativní oblasti, zdravotnictví a sociálních službách (37). Nevládní sektor se ve svých sociálních programech jeví jako popularizátor nových forem pomoci, postavených na individuálním přístupu ke klientovi (23).

Mezi nestátní neziskové organizace poskytující sociální služby patří fyzické a právnické osoby podnikatelského či nepodnikatelského typu. Jsou to sdružení, hnutí, spolky, nadace zájmová sdružení, zaměstnavatelé, podnikatelé. Programy organizované výše uvedenými subjekty lze dále rozdělit na programy sociálního a podnikatelského rázu. Ovšem občanská sdružení, nadace, církevní a zájmové organizace organizují a uskutečňují programy s cílem pomoci občanům v obtížné sociální situaci, kde není zisk hlavním cílem jejich aktivity (40). Nestátní neziskové organizace mají své zaměstnance, ale často zde pracují i dobrovolníci zadarmo, kteří se zabývají charitativní činností nebo osoby na

nepatrný pracovní úvazek. Služby neziskových organizací jsou obvykle levnější než činnosti zajišťované veřejnoprávními organizacemi, protože jsou obvykle schopny pracovat levněji než komerční organizace (55).

Velká část organizací poskytuje více druhů služeb, přičemž oslovuje jednu či více cílových skupin lidí. Takto širokou škálu mají často převážně křesťansky orientované organizace. V sociální oblasti se nejčastěji vyskytují organizace zaměřené na děti a mládež – zabývající se preventivními akcemi a naplněním volného času či pořádání integračních programů pro zdravotně postižené (23).

Obecně lze říci, že nevládní neziskové organizace se zaměřují na takové typy sociálních služeb, které v České republice dlouho scházely. Zákon o sociálních službách uzpůsobuje pravidla o kvalitě poskytování sociálních služeb, takže jeho přijetím a nastavením standardů kvality v sociálních službách bude možné hodnotit úroveň jednotlivých poskytovatelů sociálních služeb státu, obce či nevládních neziskových organizací (23).

Nestátní subjekty posilují povědomí občanské odpovědnosti, spoluodpovědnosti a solidarity při řešení konkrétních sociálních problémů spoluobčanů a zefektivňují sociální činnosti zvýšením adresnosti a snižováním nákladů. Tímto vzniká tak síť zařízení pro poskytování pomoci a sociálních služeb podle finančních možností klienta a jeho celé rodiny, podle jejich potřeb a úsilí. Přitom stát garantuje pouze nezbytné minimum těm lidem, kteří se o sebe nedokázali postarat. Hlavním subjektem zůstává stát, protože ten systém sociálních služeb financuje nebo organizuje tím, že kontroluje udělování povolení k výkonu činnosti, ověřování profesní způsobilosti k sociálním činnostem, auditem (tam kde stát činnost financuje nebo spolufinancuje). Tento systém se postupně historicky vyvinul z důvodu ochrany potřebných občanů (56).

Neziskové organizace nabízejí kolikrát jediný zdroj uspokojování individuálních i skupinových zájmů a potřeb občanů. Jedná se o péči o seniory, děti a dospělé osoby, práce s mentálně či fyzicky znevýhodněnými, azylové domy, hospice (41).

Jednou z hlavních rolí nestátních neziskových organizací je role *partipativní*. Prostřednictvím sdružování neziskových organizací se občané snaží vyjadřovat své společné zájmy a požadavky s cílem řešit své společné problémy. Spolupráce mezi neziskovým sektorem a státní správou či samosprávnou je prospěšná pro obě strany, protože neziskové organizace jsou často mnohem blíže realitě a mohou tak i rozhodujícímu orgánu pomoci při vymezení problému, které jsou třeba řešit. Také působí v neziskových organizacích celá řada odborníků, kteří svými znalostmi a připomínkami při veřejném projednávání daného problému mohou zdokonalit navržená řešení. Další důležitou rolí je role *servisní*. Neziskové organizace poskytují služby především takovým skupinám lidí, které své potřeby nemohou uspokojit jinde. Ve skutečnosti vyplňují mezeru v nabídce služeb, které poskytuje většinou stát nebo obec. Služby, které nabízí neziskový sektor, bývají obvykle velice efektivní a levnější protože neziskové organizace nejsou nuceny dosahovat při své činnosti zisku. Služby bývají mnohem cílenější, protože vycházejí převážně ze skutečných potřeb klientů (41).

1.4.1 Členění nestátních neziskových organizací

Členění podle předmětu jejich činnosti

Pro neziskové organizace jsou dostupné tři klasifikace, které je člení podle předmětu jejich činnosti. Jsou to Mezinárodní klasifikace neziskových organizací – ICNPO, systém klasifikace netržních činností OSN – COPNI a odvětvová klasifikace ekonomických činností (nevýrobních) – OKEČ (53).

Klasifikace ICNPO vznikla rozšířením klasifikace ISIC rev. 3 a je určena pro sledování činností, které vykonávají neziskové instituce vymezené podle strukturálně-operacionální definice. Klasifikace ICNPO obsahující 12 hlavních skupin a 29 podskupin se jeví v její použitelnosti jako důležitá, především kvůli mezinárodnímu srovnávání (7).

Ovšem jednotlivé národní neziskové režimy nelze charakterizovat na základě několika makro ukazatelů. Jejich soubornost je možné mnohem lépe vystihnout za pomoci indikátorů na úrovni organizace (39).

Podle uvedených charakteristik a typologií neziskových organizací i na základě členění používaného poradním orgánem vlády ČR – Radou vlády pro nestátní neziskové organizace – lze rozdělit „neziskové organizace“ na dvě základní skupiny. První skupinou jsou **vládní (státní, veřejné) neziskové organizace**, které zabezpečují převážně realizaci výkonu veřejné správy na úrovni státu, regionu či obce. Jejich právní formy jsou v podmínkách ČR příspěvkové organizace a bývalé rozpočtové organizace, od roku 2001 organizační složky státu, kraje či obce. Jejich specifická část se charakteristikami svých činností blíží nestátním neziskovým organizacím. Nejsou založeny za účelem podnikání a s tím spojenou produkcí zisku, který by sloužil k rozdělování mezi členy organizace. Druhou skupinou jsou **nestátní (nevládní, občanské, soukromé) neziskové organizace (dále také NNO)**, které vychází z principu sebeřízení společnosti. Sdružování občanů do různých typů nestátních neziskových organizací napomáhá i svoboda sdružování jako jedna ze základních svobod demokratického státu. Základní právní formy představují v České republice *občanská sdružení, nadace a nadační fondy, obecně prospěšné společnosti, církve a náboženské společnosti a hlavně církevní právnické osoby*, neboť se zaměřením své činnosti blíží více veřejně prospěšným aktivitám než samotné církve či náboženské společnosti (53).

1.4.2 Vybrané formy neziskových organizací

V dnešní době působí na území České republiky několik desítek tisíc nestátních organizací různých forem. Pro sociální práci jsou ovšem nejdůležitější organizace typu občanského sdružení a odbory, obecně prospěšné společnosti, nadace a nadační fondy, církve, náboženské společnosti a jejich účelová zařízení. Veřejnost i další zájemci mohou být informováni o hospodaření všech těchto

občanských organizací z výročních zpráv, které musí být veřejnosti dostupné, aby mohl každý kontrolovat, na co a jak byly čerpány finanční prostředky (55).

Občanské sdružení je sdružením fyzických nebo právnických osob se společným zájmem, kde je vhodné a praktické pro jeho uskutečnění spojit svou činnost případně i finanční prostředky (55). Občanská sdružení poskytují i sociální služby (45).

Obecně prospěšná společnost je společenskou jednotkou uskutečňující obecně prospěšné služby. Tyto služby má mít deklarované ve svých stanovách a poskytovat je předem neurčenému okruhu uživatelů. Pro všechny uživatele jsou služby poskytovány za stejných podmínek a je možné za jejich vykonávání získat i finanční ohodnocení, kde se předpokládá, že získané finanční prostředky budou opět věnovány na účely obecně prospěšné společnosti, pro které byla společnost založena (55). Zakladateli mohou být fyzické osoby, právnické osoby nebo Česká republika (11).

Nadaci lze chápat jako oddělené jmění (kapitál), které je trvale vyhrazeno k plnění určitého obecně nebo veřejně prospěšného cíle, a proto je z toho důvodu odděleno od jmění třetích osob a vybaveno samostatnou právní úpravou (10). Nadace je tedy účelovým sdružením majetku, nikoli osob. Obecně prospěšným účelem je například ochrana lidských práv a jiných humanitárních hodnot, rozvoj vědy nebo vzdělání (55).

Nadační fond musí mít při své registraci určen majetek nebo pravidelný výnos z určitého majetku, který spravuje a musí být použit k udržování či rozvoji činnosti, pro niž byl fond zřízen. Fond nesmí sám podnikat, je pouze právnickým subjektem. Činnost fondu podléhá kontrole veřejnosti i státu a výnosy jeho majetku jsou zdaněny (55).

Církev a náboženské společnosti jsou právnickou osobou vznikající dnem registrace na Ministerstvu kultury České republiky (43). Církevní organizace se vyznačují duchovní a sociální rovinou svého působení. Většina církví v České republice se hlásí ke křesťanství (36). V každém státě vystupuje navenek církev jako právnická osoba, které upravuje činnost legislativa (45).

Účelová zařízení církve poskytují veřejnosti obecně prospěšné služby, které mají předem stanovené podmínky pro všechny uživatele (8).

Charita je pojmenování pro dárcovství a dobročinnost zaměřenou na pomoc bližnímu a pomoc v nouzi. Za charitu lze označovat přímo instituci, která dobrovolně poskytne prostředky zaměřené na další přerozdělování, pro ty, kteří to potřebují (50). Se současnou neziskovou organizací souvisí spíše pojem **filantropie**, odvozené z řeckého slova *philanthropos*, což znamená obecně lásku k lidem. Tento pojem lze chápat i jako snahu pomoci motivovanou (obecně) láskou k bližnímu. Dnes nachází vyjádření v neziskových aktivitách (42).

1.5 Významné ústavní a mezinárodní dokumenty týkající se sociálně právní ochrany dětí

1.5.1 Ústava České republiky

Článek 4 Ústavy České republiky uvádí, že základní práva a svobody jsou ochranou soudní moci, což je třeba zdůraznit v souvislosti s výkonem sociálně-právní ochrany dětí. V článku 10 se dočteme, že vyhlášené mezinárodní smlouvy, k jejichž schválení dal Parlament souhlas a jimiž je Česká republika vázána, jsou součástí právního řádu. Pokud stanoví mezinárodní smlouva něco jiného než zákon – použije se mezinárodní smlouva. Tento článek koresponduje i s § 2, zákona č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním, kde je zakotveno použití zákonného ustanovení, pokud nestanoví něco jiného mezinárodní smlouva, kterou je Česká republika vázána. I při výkonu sociálně-právní ochrany dětí je třeba dodržovat toto pravidlo (13).

1.5.2 Listina základních práv a svobod

Listina základních práv a svobod byla vyhlášena předsednictvem České národní rady roku 1992 a je dodnes součástí ústavního pořádku České republiky. Jsou zde upraveny v šesti hlavách základní lidská práva a svobody (13).

Při realizaci sociálně-právní ochrany dětí jsou stěžejními právy svoboda a rovnost lidí (články 1, 2 a 3), způsobilost mít práva, právo na život (článek 5 a 6), právo každého na ochranu před neoprávněným zasahováním do soukromého a rodinného života, právo na ochranu před neoprávněným shromažďováním, zveřejňováním nebo jiným zneužíváním údajů o své osobě. (článek 10), Nedotknutelnost obydlí (článek 12), právo na přiměřené hmotné zabezpečení (článek 30) (25). Článek 32 je celý zaměřen na rodinu a děti, kde se uvádí, že rodičovství a rodina jsou pod ochranou zákona. Zvláštní ochrana dětí a mladistvých je zaručena. I děti narozené mimo manželství mají stejná práva jako děti narozené v manželství. Povinností rodičů je péče o děti a jejich výchova a děti mají právo na rodičovskou výchovu a péči. Mohou být omezena práva rodičů a nezletilé děti mohou být v případě rozhodnutí soudu a na základě zákona od rodičů odloučeny proti jejich vůli. V tomto článku se také zaručuje rodičům, kteří pečují o děti, právo na pomoc státu (13). Základní práva a svobody se zaručují všem bez rozdílu pohlaví, rasy, barvy pleti, jazyka, víry a náboženství, politického či jiného smýšlení, národního nebo sociálního původu, příslušnosti k národnostní nebo etnické menšině, majetku, rodu nebo jiného postavení (13).

1.5.3 Úmluva o právech dítěte

Úmluva o právech dítěte je součástí právního pořádku České republiky již od roku 1991. Podobně jako Listina základních práv a svobod pojednává o lidských právech, ale její postavení je velice významné právě z toho důvodu, že se zaměřuje přímo na práva dětí. Už v úvodní části jsou výstižně shrnuty základní

myšlenky, které jsou dále obsaženy a rozebrány v celém dokumentu. Úmluva o právech dítěte upozorňuje na to, že smluvní státy musí zajistit rodině potřebnou ochranu a takovou pomoc, aby mohla beze zbytku plnit svoji úlohu ve společnosti, protože je její základní jednotkou. Je třeba, aby dítě vyrůstalo v rodinném prostředí, v atmosféře štěstí, lásky a porozumění, kde pro svou tělesnou a duševní zralost potřebuje zvláštní záruky, dále potřebuje ještě péči a odpovídající právní ochranu před narozením i po něm (13). Úmluva o právech dítěte zahrnuje práva občanská, politická, ekonomická, sociální, kulturní, které lze rozdělit na základní 4 skupiny (58):

- právo na život a přežití – právo na přiměřenou životní úroveň, bydlení, zajištění potravy, zdravotní péči
- právo na osobní rozvoj – právo na vzdělání, svobodu myšlení, náboženství, přístup k informacím a právo na hru a zábavu
- právo na ochranu proti všem druhům krutosti, ubližování, vykořisťování a oddělení od rodiny
- právo na účast – svobodně vyjádřit své názory a mít slovo v záležitostech týkající s jeho osoby (58).

1.5.4 Mezinárodní dokumenty týkající se sociálně právní ochrany dětí a mládeže

- *Dokumenty OSN*

Mezinárodní pakt o občanských a politických právech a Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech jsou dohledatelné ve Sdělení Ministerstva zahraničních věcí ve Sbírce zákonů pod č. 120/1976 Sb. Je zde připomenuto pro smluvní státy uznání přirozené důstojnosti, rovných a nezcizitelných práv všech členů rodiny. Tato práva se odvozují od přirozené důstojnosti lidské bytosti (13).

- *Dokumenty Rady Evropy*

Úmluva o ochraně lidských práv a svobod je velmi důležitá mezinárodní smlouva, na základě které se zřizuje jako stálý úřad Evropský soud pro lidská práva se sídlem ve Štrasburku. Evropská úmluva o uznávání a výkonu rozhodnutí o výchově dětí a obnovení výchovy pro Českou republiku vstoupila v platnost dne 1. 7. 2000. U této Úmluvy stojí za povšimnutí, že upravuje věkovou hranici dětí na 16 let oproti Úmluvě o právech dítěte, která upravuje věkovou hranici dítěte na 18 let. Pro účely plnění úkolů, vyplývajících z Úmluvy je ústředním orgánem Úřad pro mezinárodně právní ochranu dětí se sídlem v Brně, stejně tak i pro další mezinárodní smlouvy. Evropská úmluva o právním postavení dětí narozených mimo manželství byla přijata Českou republikou v březnu roku 2001. Snaží se uvést vnitrostátní předpisy smluvních států do souladu s ustanovením Úmluvy. Zabývá se otázkami určování rodičovství. Je v souladu s čl. 32 odst. 3 Listiny základních práv a svobod a čl. 2 Úmluvy o právech dítěte. Evropská úmluva o výkonu práv dětí byla schválena Českou republikou dne 7. 3. 2001. Cílem je posílit ochranu práv dětí hlavně v soudním řízení v rodinných věcech. Výkon těchto práv je usnadňován tím, že účelně vytváří a posiluje procesní práva, která mohou děti uplatňovat přímo nebo prostřednictvím dalších osob nebo orgánů. Zařízení o rodinných věcech je považováno řízení, které se týká výchovy a výživy dítěte, práva styku rodičů s dítětem, určení rodičovství, řízení o adopci a pěstounské péči, poručenství, správy majetku dětí, omezení nebo zbavení rodičovské zodpovědnosti. Úmluva o styku s dětmi byla přijata z důvodu narůstajících potíží se zajištěním styku obou rodičů s dětmi nebo jiných osob odpovědných za výchovu dětí, hlavně se jednalo o případy přeshraničních kontaktů (13).

Existují i další úmluvy, například Úmluvy přijaté na zasedáních Haagské konference o mezinárodním právu soukromém (Úmluva o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí, Úmluva o ochraně dětí a spolupráci při mezinárodním osvojení) a Úmluvy mezinárodní organizace práce (Úmluva MOP

č. 182 o zákazu okamžitých opatření k odstranění nejhorších forem dětské práce), které se ale k výkonu sociálně-právní ochrany dětí vztahují pouze nepřímo. Stejně tak *Dvoustranné smlouvy například mezi Českou a Slovenskou republikou nebo mezi Českou republikou a Ukrajinou* a některé rezoluce a doporučení orgánů Evropské unie se této problematice dotýkají jen okrajově.

1.5.5 Sociálně-právní ochrana dětí a právo Evropského společenství

Právo Evropského společenství tvoří samostatný právní řád, proto ho nelze přiřadit pod mezinárodní ani vnitrostátní právo. Snaží se vytvořit pravidla a tak sjednotit právní postupy v jednotlivých členských zemích, čímž by se mělo přispět k efektivnějšímu použití a vynutitelnosti práva v rámci Evropské unie. Z hlediska *Ochrany dětí, sociálně-právní ochrany a EU*- sociálně-právní ochrana dětí není zatím v užším slova smyslu předmětem práva Evropského společenství, čili se jejího obsahu přímo nedotýká žádné nařízení EU. Ale v širším pojetí je obsaženo v nařízení Rady (ES) č. 2201/2003 o soudní příslušnosti, uznání a výkonu rozsudků ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti. Toto nařízení zaručuje mimo jiné i právo dítěte na zachování styku s oběma rodiči po rozvodu rodičů pro případ, že rodiče žijí v různých členských státech EU a výslovně stanoví, že rozsudky soudu EU. Toto nařízení je také velice důležité pro rozhodování soudu členských států EU, protože také stanoví lhůty pro rozhodnutí soudu o návratu dítěte do místa obvyklého bydliště v případě protiprávního přemístění nebo zadržení. Charta základních práv EU se také věnuje ochraně dětí tím, že zdůrazňuje právo dítěte na ochranu a péči zabezpečující zdravý vývoj, právo dítěte, právo dítěte být slyšeno respektovat názor dítěte s ohledem na jeho věk a rozumovou vyspělost ve všech záležitostech, které se dítěte týkají. Charta také zdůrazňuje základní zásadu, a to zájem a blaho dítěte (13).

Důležitou součástí sociálně-právní ochrany je i právo dítěte na hmotné zabezpečení v různých životních situacích, které většinou uplatňují a realizují rodiče dětí či jiné osoby odpovědné za výchovu. Jedná se o několik nařízení EU regulující poskytování rodinných dávek a dávek sociální péče v členských státech EU (13).

1.6 Etický kodex sociálního pracovníka

Etický kodex lze považovat za profesní standard sociální práce obsahující všeobecné ustanovení etického chování ke každému klientovi bez rozdílu. Mezinárodní federace sociálních pracovníků (IFSW) zpracovala „Mezinárodní etický kodex“ profesionálních sociálních pracovníků (46).

V České republice vznikla Společnost sociálních pracovníků v roce 1990, která vydala etický kodex v roce 1995. V něm se vyjadřuje respekt ke klientům a jejich sebeurčení hlavně tím, že je postaven na hodnotách lidských práv, jedinečnosti člověka, podporuje sociální spravedlnost, vede klienta k samostatnosti a nalezneme v něm další základní hodnoty profese důležité jak pro sociálního pracovníka, tak i pro klienta. Je zde ponechán i prostor pro vlastní úsudek a rozhodování, protože by se zde jinak vytratila etická dimenze. Nelze zde mít přímé vedení ve specifických problematických situacích, neboť se detaily liší případ od případu. V současné době mezinárodně platná Deklarace etických zásad přijata v roce 1994, vychází z etického kodexu přijatého ISFS (International Federation of Social Workers) v roce 1976 (26).

Celé znění Etického kodexu sociálního pracovníka a navíc etické problémové okruhy sociální práce lze dohledat v příloze 1.

2. CÍL PRÁCE

Hlavním cílem práce je zmapovat okolnosti spolupráce orgánu sociálně právní ochrany dětí s nestátními neziskovými organizacemi v Jihočeském a Plzeňském kraji.

Hlavní cíl je rozdělen na dílčí cíle:

- a) zmapovat způsob spolupráce mezi orgánem SPOD a NNO
- b) analyzovat dopady spolupráce mezi orgánem OSPOD a NNO
- c) komparovat získané zkušenosti subjektů podílejících se na sanaci rodiny.

Výzkumné otázky:

- a) Jak probíhá dojednání spolupráce mezi orgánem SPOD a NNO.
- b) Jaké jsou slabé a silné stránky spolupráce mezi orgánem SPOD a NNO.

3. METODIKA VÝZKUMU

3.1 Metodický postup

Ke sběru dat byla použita forma kvalitativního výzkumu. Sběr dat probíhal v období začátku března do konce dubna roku 2011 v pracovním prostředí respondentů.

Data byla získána metodou dotazování, prostřednictvím polostandardizovaného rozhovoru s otevřenými otázkami. Dotazovány byly pracovnice orgánu sociálně právní ochrany dětí (dále jen OSPOD) a pracovnice nestátních neziskových organizací (dále jen NNO), zabývající se sociálně právní ochranou dětí.

Při osobním dotazování šlo o interakci mezi tazatelem a dotazovaným, ve kterém se tazatel snažil získat od dotazovaného informace, které pomohly odhalit, co je v mysli dotazovaného, jako například jeho vzpomínku, zkušenost a znalost. K hlavním výhodám osobního dotazování patří umožnění získání informací hlubšího a širšího zaměření o kvalitativně různorodých skutečnostech, které jsou pak porovnatelné (51).

Před započítáním sběru dat pomocí polostandardizovaného rozhovoru, se provedl předvýzkum celkem u 5 pracovnic, z toho 3 pracovnice byly z OSPOD a 2 pracovnice byly z NNO. Pomocí předvýzkumu se otestovala smysluplnost a srozumitelnost otázek.

Předvýzkum by měl být nezbytnou součástí každé výzkumné akce. (9).

Délka každého rozhovoru trvala průměrně tři-čtvrtě hodiny. Koncepce rozhovoru byla tvořena pěti okruhy.

- V rámci prvního okruhu byly zjišťovány základní údaje o OSPOD (počet odborných pracovnic na OSPOD; počet dětí pod sociálně-právní ochranou na OSPOD od roku 2006; počet dětí, které doporučily pracovnice do péče

NNO od roku 2006; nejčastější úkony řešené pracovníci OSPOD ve věci dítěte).

- Ve druhém okruhu byly zjišťovány formy spolupráce mezi OSPOD a NNO (okolnosti spolupráce; typy případů, na jejichž řešení participují pracovníci OSPOD s pracovníci NNO).
- Třetím okruhem byla zjišťována komunikace mezi OSPOD a NNO (vzájemná komunikace mezi pracovníci OSPOD a NNO; dojednání spolupráce; komunikace při prvním kontaktu; komunikace v průběhu spolupráce - forma a frekvence).
- Čtvrtý okruh byl zaměřen na zkušenosti OSPOD se spoluprací s NNO (založenost práce; silné a slabé stránky spolupráce s NNO; možnosti vylepšení spolupráce s NNO).
- Posledním pátým okruhem byla zjištěna zpětná vazba od pracovníků OSPOD po ukončení spolupráce s rodinou (přijmutí rodiny nabídky spolupráce s NNO; zpětná vazba; dílčí posuny v situaci dítěte a rodiny; zda dochází či nedochází k recidivě u rodin a dětí po skončení spolupráce s NNO).

Též rozhovory s pracovníky NNO byly rozděleny do podobných pěti okruhů.

- Prvním okruhem otázek byly zjišťovány základní údaje o NNO (právní subjektivita organizací; vznik pověření organizací k výkonu sociálně-právní ochrany dětí; počet dětí pod SPO od doby vzniku ověření).
- Druhým okruhem byly zjišťovány formy spolupráce s NNO a OSPOD (okolnosti spolupráce).
- Třetí okruh byl zaměřen na komunikaci NNO s OSPOD (vzájemná komunikace mezi pracovníci NNO a OSPOD; dojednání spolupráce; komunikace při prvním kontaktu; komunikace v průběhu práce; dokumentace pracovníků v NNO)
- Ve čtvrtém okruhu otázek pracovníci NNO sdělovali zkušenosti se spoluprací s OSPOD (zkušenosti, na čem je spolupráce založena).

- A v pátém okruhu byla zjištěna zpětná vazba od pracovníků NNO po ukončení spolupráce s rodinou (zpětná vazba; zda dochází či nedochází k recidivě u rodin a dětí po skončení spolupráce s NNO).

Rozhovory byly nahrávány na diktafon a zároveň zapisovány heslovitě do záznamového archu. Dále byly přepisovány z diktafonu a záznamového archu do počítače.

3.2 Charakteristika výzkumného souboru

Pro samotný výzkum bylo osloveno celkem 20 pracovišť orgánu sociálně právní ochrany dětí a 10 nestátních neziskových organizací.

Výzkumu předcházela telefonický monitoring všech pracovišť orgánů sociálně právní ochrany dětí v měsíci říjen a listopad 2009. Telefonicky byly dotazovány pracovníce z celého Jihočeského a Plzeňského kraje na to, zda spolupracují v rámci sociálně právní ochrany dětí s nestátními organizacemi, které se zabývají sociálně právní ochranou dětí. Na základě toho byl výzkum prováděn následně u pracovníků OSPOD, kde se potvrdilo, že s nestátními neziskovými organizacemi spolupracují. Výběr souboru byl kvótní. Kvótou výběru byla spolupráce orgánu OSPOD a NNO.

Cílový soubor OSPOD tvoří skupina pracovníků s počtem 20 pracovníků, které pracují na obecním úřadu obce s rozšířenou působností. Pracovníci byly dotazovány v Jihočeském kraji a Plzeňském kraji.

V Jihočeském kraji byly pracovníce dotazovány na obecním úřadě obce s rozšířenou působností ve městech: České Budějovice, Milevsko, Písek, Prachatice, Tábor, Trhové Sviny, Třeboň, Týn nad Vltavou, Vimperk, Vodňany.

V Plzeňském kraji se jednalo o pracovníce z obecních úřadů obce s rozšířenou působností ve městech: Blovice, Klatovy, Kralovice, Nepomuk, Plzeň, Přeštice, Rokycany, Stříbro, Stod, Sušice.

Cílový soubor NNO se skládá z druhé skupiny 10 pracovníc, které se zabývají sociálně právní ochranou dětí. Některé se přímo věnují sanaci rodiny.

Pracovnice z NNO z Jihočeského kraje, byly dotazovány v NNO Arkáda, Charita Týn nad Vltavou, Centrum pro rodinu Vimperk, Krizové centrum pro děti a rodinu Jihočeského kraje, Portus Prachatice.

V Plzeňském kraji se jednalo o pracovnice z NNO Archa, Centrum pro podporu rodiny, Domus, FOD, Kotec.

U všech oslovených pracovišť byl výzkum proveden bez problémů. Žádné z oslovených pracovišť z OSPOD a NNO výzkum neodmítlo. Ke zpracování dat byly použity pro větší přehlednost i tabulky.

Rozhovorů se zúčastnili i dva muži, ale pro zachování anonymity respondentů jsou uváděny ve výsledcích respondenti v jednotném rodu, a to ženském.

4. VÝSLEDKY

Data jsou prezentována podle jednotlivých okruhů, pro snazší orientaci a porovnání výsledků od pracovníků OSPOD a NNO. Byly zde zahrnuty i autentické citace pracovníků, které se vztahovaly k danému okruhu otázek.

4.1 Polostandardizovaný rozhovor s pracovníci OSPOD

4.1.1 Základní údaje o OSPOD

Tabulka 1: Počet odborných pracovníků na OSPOD (v absolutních hodnotách)

Dotazovaný OSPOD	Celkový počet pracovníků ve sledovaných OSPOD	Počet oslovených OSPOD	Průměrný počet pracovníků
Jihočeský kraj	45	10	4,5
Plzeňský kraj	43	10	4,3

Zdroj: vlastní výzkum

Pracovnice byly v úvodu dotazovány na základní informace o OSPODU. První otázka se týkala počtu pracovníků na jednotlivých OSPOD. Odpovědi jsou zaznamenány v tabulce výše, kde je uveden počet fyzických pracovníků.

Tabulka 2: Přibližný počet dětí pod sociálně právní ochranou od roku 2006 na OSPOD a počet dětí, které doporučily pracovnice OSPOD do péče NNO od roku 2006 (v absolutních hodnotách)

Dotazovaný OSPOD		č. 1	č. 2	č. 3	č. 4	č. 5	č. 6	č. 7	č. 8	č. 9	č. 10
Jihočeský kraj	OSPOD	6000	1510	-	4000	-	-	3250	1770	1086	-
	NNO	-	-	10	-	-	-	5	-	-	10
Plzeňský kraj	OSPOD	2400	2000	1000	-	3800	1500	1500	-	-	2500
	NNO	20	-	20	10	208	20	20	25	5	15

Zdroj: vlastní výzkum

V další otázce měly pracovnice OSPOD orientačně určit, kolik měly dětí pod sociálně právní ochranou od roku 2006. V některých případech si pracovnice netroufaly počet dětí odhadnout – tato skutečnost je v tabulce označena pomlčkou. Zároveň je v tabulce zahrnut i počet dětí, které doporučily do péče NNO od roku 2006. U této otázky nedokázaly pracovnice v Jihočeském kraji z velké části počet dětí odhadnout. Většina odpovědí pracovnic byla taková, že si počty dětí doporučených do péče NNO neevidují.

Tabulka 3: Nejčastější úkony řešené pracovníci ve věci dítěte v Jihočeském a Plzeňském kraji (v absolutních hodnotách)

Úkony	Pořadí dle četnosti úkonů	
	Jihočeský kraj	Plzeňský kraj
Kolizní opatrovník při rozvodu rodičů (zastupování dítěte před soudem)	1.	2.
Výchovné problémy (trestná činnost, záškoláctví, šikana ve škole, alkoholová či drogová závislost)	2.	1.
Nedostatečná nebo ohrožující péče rodičů (syndrom CAN)	3.	3.
Prošetřování anonymního nahlášení, týkající se nestandardní situace dítěte či jeho rodiny	4.	4.

Zdroj: vlastní výzkum

Odpovědi pracovníků byly kategorizovány u obou krajů do 4 skupin podle výpovědí pracovníků.

V Jihočeském kraji pracovníci OSPOD vystupují nejčastěji jako kolizní opatrovníci při rozvodu rodičů, kde zastupují dítě před soudem. Tyto úkony uvedlo celkem 8 pracovníků z celkového počtu 10 dotazovaných. Jako druhý nejčastější úkon, který pracovníci na OSPOD řeší, jsou výchovné problémy zahrnující trestnou činnost, záškoláctví, šikanu ve škole a alkoholovou či drogovou závislost s počtem 6 pracovníků. Nedostatečnou nebo ohrožující péči, kterou se zabývají pracovníci na OSPOD, uvedlo 5 pracovníků. Pracovníci také často prošetřují anonymní hlášení ohledně nestandardní situace dítěte či jeho rodiny. Uvedly to celkem 4 pracovníci.

V Plzeňském kraji se shodlo všech 10 pracovníc, že se nejčastěji zabývají výchovnými problémy u dětí, které souvisí s trestnou činností, záškoláctvím, šikanou ve škole a alkoholovou či drogovou závislostí. Na druhém místě nejčastějších úkonů, které pracovníce v rámci sociálně právní ochrany dětí řeší, je, že vystupují jako kolizní opatrovníci při rozvodu rodičů, kde zastupují dítě před soudem. Na tomto se shodlo celkem 9 pracovníc. Nedostatečnou nebo ohrožující péči rodičů o dítě (syndrom CAN) uvedlo jako nejčastěji řešený problém 6 pracovníc. Celkově 2 pracovníce uvedly, že se zabývají také nejčastěji prošetřováním anonymního nahlášení ohledně nestandardní situace dítěte či jeho rodiny.

Další odpovědi, které nejsou zařazeny do kategorií pro jejich nízký počet, jsou například: že pracovníci jak v Plzeňském i Jihočeském kraji řeší děti vhodné do náhradní rodinné péče nebo postoupení opatrovnického spisu z jiného úřadu, kde již dítě bylo vedeno v evidenci.

4.1.2 Formy spolupráce OSPOD a NNO

Výpovědi pracovníc OSPOD z Jihočeského kraje

Okolnosti (důvody) spolupráce

OSPOD osloví NNO v případě, že OSPOD vytipuje rodinu, u které je potřeba navázat intenzivnější spoluprací. Na tomto faktu se shodlo celkově 6 pracovníc.

Dále 4 pracovníce uvedly, že NNO má možnost zajistit odborné služby pro rodinu, které pracovníce OSPOD nejsou schopny poskytnout. Jak uvádí pracovníce: „*Tam kde OSPOD nemůže poskytnout určité služby, kde jsme nějakým způsobem limitovaný, tak v tom případě, žádáme o spoluprací NNO.*“

Další pracovnice doplnila: „*NNO pracuje s rodinou rozhodně už na odborné bázi.*“

Typy případů, na jejichž řešení participují NNO

Pracovnice OSPOD se obrací na NNO pokud jsou narušené vztahy mezi dětmi a rodiči nebo má dítě výchovné problémy a je třeba odbornější pomoci. Na tom se shodlo celkově 5 pracovnic. Dalším případem kde se podílí NNO na práci s rodinou je například, když je třeba se rodině věnovat dlouhodobě a OSPOD to není schopen zvládnout a stihnout z časových důvodů, jak uvádí celkově 5 pracovnic.

Výpovědi pracovnic OSPOD z Plzeňského kraje

Okolnosti (důvody) spolupráce

NNO pracuje s rodinou intenzivněji, jak uvedly 3 pracovnice. „*NNO spolupracuje intenzivněji s našimi klienty.*“

Dále zajišťuje NNO pro rodinu odborné služby, jak uvádí celkem 7 pracovnic. „*Služeb NNO využíváme v tom případě, kdy už nemůžeme zajistit péči z naší strany. Je to taková nadstavba sociální práce a doplnění sociálních služeb, když už ten základ byl poskytnutý od nás.*“

Typy případů, na jejichž řešení participují NNO

Spolupráce OSPOD s NNO probíhá, pokud jsou narušené vztahy mezi dětmi a rodiči nebo má dítě výchovné problémy a je třeba odbornější pomoci - na tom se shodly celkově 4 pracovnice. Nebo pokud se nezvládá OSPOD věnovat rodině z časových důvodů a rodina potřebuje dlouhodobou spolupráci, jak uvádí celkově 6 pracovnic.

Tabulka 4: Shrnutí pro uvedený okruh otázek (v absolutních hodnotách)

		Počet odpovědí pracovníc	
		Jihočeský kraj	Plzeňský kraj
Okolnosti (důvody) spolupráce	potřeba intenzivnější spolupráce	6	3
	potřeba zajištění odborných služeb pro rodinu	4	7
Typy případů, na jejichž řešení participují NNO	narušené vztahy mezi rodiči a dětmi	5	4
	nutná dlouhodobá spolupráce s rodinou	5	6

Zdroj: vlastní výzkum

4.1.3 Komunikace OSPOD s NNO

Výpovědi pracovníc OSPOD z Jihočeského kraje

Vzájemná komunikace mezi pracovníci OSPOD a NNO

Na tom, že se pracovníce OSPOD s pracovníci NNO kontaktují všemi třemi možnými způsoby (osobně, e-mailem, telefonicky), se shodlo celkově 6 pracovníc. Další 2 pracovníce uvedly, že se kontaktují převážně pouze telefonicky. Jen 1 pracovníce uvedla, že upřednostňuje spíše kontakt po e-mailu a 1 pracovníce uvedla, že jen předá kontakt na NNO rodině a záležitosti dále už jen na rodině, jestli se s NNO zkontaktuje.

Dojednávání spolupráce

Po domluvě s rodinou OSPOD kontaktuje NNO a dojedná spolupráci, na tomto se shodlo celkově 5 pracovníc. Dále 3 pracovníce uvedly, že nejprve kontaktují NNO a ptají se, jestli mají volnou kapacitu a jestli by mohly pracovníce v NNO rodině pomoci a následně se nabídnou spolupráce rodině po domluvě s NNO.

Pracovnice se shodly ve třech případech, že rodině nabídnou spolupráci s NNO, předají rodině kontakt na NNO, ale s NNO už dále OSPOD nekomunikuje. Jak vypovídá pracovníce: *„Pokud časově nezvládneme se klientovi věnovat a víme, že je tady organizace, která by mohla klientovi pomoci ještě více specifickým způsobem a víme, že se mu ta organizace může více časově věnovat. Tuto možnost klientovi nabídneme, a buď toho klient využije, nebo ne.“*

A jedna pracovníce OSPOD sdělila, že si k nim pracovníce NNO chodí sami na OSPOD a ptají se, jestli by pro ně OSPOD mělo nějakou rodinu, se kterou by mohly pracovníce NNO spolupracovat.

Další pracovníce uvádí: *„Když přijdou rodiče s tím, že už mají výchovné problémy, ale nejsou tam další návaznosti na sociálně právní ochranu – třeba úprava styků nebo úprava výchovného prostředí, tak rodičům doporučíme, kam se můžou obrátit a oni se s NNO spojí a dojíždějí pak do NNO sami ambulantně.“*

Podle další pracovníce je ale prý nejlepší, když nejprve NNO navštíví osobně a prohlédne si prostředí, jak to v NNO vypadá, seznámí se s pracovníky NNO a pak už může rodině lépe vysvětlit, o jakou organizaci se jedná a už ví, jak to i v té organizaci vypadá, když tam rodinu s dětmi posílá. *„Kontaktuji NNO v případě, abych věděla, jak to tam vypadá, aby mi bylo jasné, kam klienty posílám. Mluvím i s pracovníky, kteří tam pracují. No a pak už to funguje tak, že NNO kontaktujeme podle potřeby, když potřebujeme od nich pomoci vyřešit daný problém s rodinou, který je nad rámec našich možností.“*

Komunikace při prvním kontaktu

Pracovnice OSPOD se spolu s pracovníci NNO domlouvají při prvním kontaktu tak, že pracovníce OSPOD nastíní situaci rodiny a pak se společně domlouvá další postup spolupráce, na tom se shodlo 9 pracovníc. Jedna pracovníce uvedla, že se snaží dělat společná setkání s pracovníci NNO, kde přizvou i rodinu a společně se snaží domluvit na dalším postupu.

Komunikace v průběhu spolupráce (forma a frekvence)

Všechny pracovníce se shodly na tom, že v průběhu práce se OSPOD s NNO vzájemně informují o situaci rodiny.

V Jihočeském kraji uvedlo celkově 6 pracovníc, že s NNO spolupracují formou společných setkání a snaží se být vzájemně co nejvíce v kontaktu alespoň tím, že se spolu kontaktují po telefonu o průběhu práce.

Velký přínos NNO vidí jiná pracovníce z OSPODU už jen z toho důvodu, že mohou navázat s rodinou hlubší spolupráci a pravidelně docházet do rodiny. *„NNO nám pomáhá hlavně při sanaci rodiny – klientům doporučíme návštěvu NNO a pak vzájemně spolupracujeme (společná setkání, vyhodnocování průběhu sanace - jak jsou plněny cíle, společný návrh na další opatření).“*

Výpovědi pracovníc OSPOD z Plzeňského kraje

Vzájemná komunikace mezi pracovníci OSPOD a NNO

Pracovnice se v 9 případech shodly na tom, že se s pracovníci NNO kontaktují všemi třemi možnými způsoby (osobně, e-mailem, telefonicky). Kromě jedné pracovníce, která preferuje pouze osobní a písemný kontakt.

Dojednávání spolupráce

Nejprve se OSPOD domluví s rodinou, které nabídne možnost spolupráce s NNO. Následně, když rodina s nabídkou souhlasí, kontaktuje NNO a dojedná zakázku, jak se shodlo celkově 6 pracovníc. Trochu jiný postup mají 3 pracovníce OSPOD, kdy nejprve kontaktují NNO a informují se na volnou kapacitu a zda mohou rodině svými službami pomoci a když NNO nabídku přijme, tak teprve potom se služby konkrétní NNO nabídnou rodině. Pouze 1 pracovníce uvedla, že předají kontakt na NNO rodině a rodina si sama s NNO domluví přímo, čím by jí NNO mohla pomoci.

Komunikace při prvním kontaktu

Pracovníce OSPOD se spolu s pracovníci NNO domlouvají při prvním kontaktu tak, že pracovníce OSPOD nastíní situaci rodiny pracovníci NNO a pak se společně domlouvá další postup spolupráce, na tom se shodlo 6 pracovníc. Další možností, jak uvedly 4 pracovníce je, že se společně sejdou při prvním kontaktu pracovníce OSPOD s pracovníci NNO a rodinou a všechny tři strany se společně domlouvají, jakým způsobem se bude daný případ řešit.

Komunikace v průběhu spolupráce (forma a frekvence)

Pracovníce OSPOD ze začátku nechá nějaký čas, aby se spolupráce NNO s rodinou zaběhla a zhruba po měsíci si vyžádají OSPOD od NNO první výsledky, na tom se shodly 2 pracovníce. Celkem 6 pracovníc uvedlo, že se s NNO informují průběžně a 2 pracovníce si vyžadují zprávy od NNO podle potřeby.

V Plzeňském kraji uvedlo celkově 7 pracovníc, že s NNO spolupracují formou společných setkání a snaží se být vzájemně co nejvíce v kontaktu alespoň tím, že se spolu kontaktují po telefonu o průběhu práce.

Ani jedna z pracovníc nevedla, že by s pracovníci NNO komunikovaly pouze po telefonu či e-mailem. Vždy se snaží setkat i osobně.

Žádná z pracovníc nevedla, že by pouze klienta odkázala na NNO, aniž by se poté s NNO zkontaktovala. Vždy se snaží pracovníc s NNO kontaktovat, když jim doporučí klienta do péče.

Tabulka 5: Shrnutí pro uvedený okruh otázek (v absolutních hodnotách)

		Počet odpovědí pracovníc	
		Jihočeský kraj	Plzeňský kraj
Vzájemná komunikace mezi pracovníci OSPOD a NNO	osobně, e-mailem, telefonicky	6	9
	pouze osobní kontakt	0	1
	pouze telefonicky	2	0
	pouze e-mailem	1	0
Dojednání spolupráce	OSPOD kontaktuje NNO ihned po domluvě s rodinou a dojedná spolupráci	5	6
	nejprve kontakt s NNO -> dotazování na kapacitu a možnosti rodině pomoci následně nabídnutí spolupráce rodině	3	3
	předání kontaktu na NNO rodině a rodina se domluví s NNO sama	3	1
	pracovnice NNO iniciativně žádají OSPOD, aby jim doporučila rodinu ke spolupráci	1	0

Komunikace při prvním kontaktu	nastínění situace rodiny, kde následuje společná domluva o postupu spolupráce	9	6
	společné setkání pracovníce OSPOD s pracovníci NNO a rodinou a všechny tři strany se společně domlouvají na způsobu řešení situace	1	4
Komunikace v průběhu spolupráce (forma a frekvence)	průběžná a vzájemná informovanost pracovníce OSPOD a NNO situaci rodiny	10	6
	vyžadování zpráv dle potřeby	0	2
	od navázání spolupráce NNO s rodinou si pracovníce OSPOD vyžádá nejdříve až po měsíci první výsledky	0	2

Zdroj: vlastní výzkum

4.1.4 Zkušenosti OSPOD se spoluprací NNO

Výpovědi pracovníků OSPOD z Jihočeského kraje

Práce mezi OSPOD a NNO je založena na dobrovolnosti a vzájemné důvěře třech spolupracujících subjektů (rodina, NNO a OSPOD), jak uvádí 8 pracovníků OSPOD. NNO nabízí svoje služby OSPOD a ten je dále nabídne rodině a záleží na rodině, jestli služby využije či ne, pokud to nemá ovšem nařízené: „*My jako OSPOD však můžeme, pokud to situace bude vyžadovat a bude to i v zájmu ohroženého dítěte, návštěvu NNO i uložit rozhodnutí v rámci prevence před nástupem ústavní výchovy*“. Smlouva se zřizuje až mezi rodinou

a NNO. Některé NNO, jak uvádí pracovníce OSPOD, žádají město o finanční příspěvek, tak na základě toho využívají OSPOD služby NNO: „*Některé NNO žádají finanční příspěvek od města, tak službu NNO jako město využíváme.*“

Výpovědi pracovníků OSPOD z Plzeňského kraje

Pracovníci se shodují, že spolupráce mezi OSPOD a NNO je založena na dobrovolnosti, s některými organizacemi mají i písemnou smlouvu. Ale 3 pracovníci sdělily, že NNO podporuje město finančními prostředky, když spolupracuje s OSPOD. Jiná pracovníce uvedla: „*NNO dávají na vědomí, že chtějí prezentovat svoji práci, nebo v rámci komunitního plánu sociálních služeb jsme je kontaktovaly samy, abychom věděly, co je tady za nabídku služeb.*“ Další pracovníce uvedla: „*My jsme byly rády, že se tady taková organizace objevila, tak jsme po nich skočily a jsme rády, že je tu máme. Pracovníci z NNO mají vysokoškolské vzdělání a jsou pro práci zapáleny.*“

Tabulka 6: Hodnocení silných a slabých stránek spolupráce s NNO – pracovníci OSPOD v Jihočeském a Plzeňském kraji

Silné stránky spolupráce		Slabé stránky spolupráce	
Jihočeský kraj	Plzeňský kraj	Jihočeský kraj	Plzeňský kraj
- už jen existence NNO je přínosem, je vždy někdo, kdo rozšíří spolupráci - NNO se může individuálně a dlouhodobě věnovat klientovi a mají na to také kapacity	- rozšíření sociální péče - NNO má někdy i možnosti finanční nebo materiální pomoci, která nepodléhá dávkovému systému - NNO má	- nedostatek NNO, je třeba více lidí, aby se obsáhlo více práce - někdy je problém se sdělováním informací, kdy si NNO klienta převezme a OSPOD nemůže sdělit všechny informace, které NNO	- NNO není pro klienty autoritou - někteří klienti mohou práce NNO snadno zneužívat - v některých případech je přístup pracovníků NNO k rodině

<p>a výsledky se ukazují, pokud se NNO klientovi věnuje a klient spolupracuje - je větší šance rodině pomoci, když je do případu rodiny zapojeno více lidí - klienti vnímají NNO lépe než OSPOD - výborná spolupráce - NNO vyplní určitý prostor, kteří nejsme schopni jako OSPOD pokrýt - pracovníci NNO mají více času na práci s rodinou - vždy je ochota NNO pomoci - pružnější a rychlejší navázání spolupráce s NNO, "bez zbytečných papírování" oproti školským zařízením (DDU Homole, Středisko výchovné péče ...)</p> <p>- NNO jsou schopni klienta přijmout ze dne na den, není zde dlouhá čekací doba</p>	<p>k dispozici odborníky (psychology, právníky atd.) - dokáží zajistit péči po odborné stránce - mohou nabídnout dětem volnočasové aktivity, pomoc drogově závislým, potravinovou pomoc, - NNO nejsou až tak úzce vázány legislativou - NNO dokáže nahradit to, co OSPOD časově nezvládá - NNO pracuje s rodinou intenzivně a systematicky - NNO má větší škálu služeb, metod a technik, které můžou používat - NNO dokáže udělat pro pracovnice OSPOD tzv.: „druhý obraz rodiny“ – NNO má kolikrát jiný náhled na případ a s pracovníky OSPOD si o tom můžou odborně povídat</p>	<p>k práci potřebuje - někdy vidí NNO i OSPOD postup práce každý jinak. Někdy se nelze domluvit - není jednotný postup práce - někdy vážně domluva - pracovnice NO jsou hodně motivováni pomoci lidem, ale někdy se pohybují až za hranou zákona - pracovnice NNO se někdy pokoušejí zasahovat do kompetencí OSPOD - někdy nejsou pracovnice NNO profesionálně zdatní - pracovnice NNO postupují někdy až příliš razantně - pracovnice NNO nepostupují někdy objektivně - pracovnice NNO někdy soupeří s OSPOD</p>	<p>neprofesionální a neefektivní - některé NNO si myslí, že když poskytnou materiální nebo finanční pomoc rodině, tak je případ vyřešen - NNO někdy nerespektuje požadavky OSPOD - problém je v předávání informací, některé NNO vedou klienty anonymně a pak je problém s předáváním informací nám OSPOD - záporně hodnotím propagaci NNO, které se k něčemu zavázali, a jejich postoj je jen k tomu, že si něco musí splnit, aby si mohli udělat jen „čárku“ - NNO si někdy hraje, že mají projekt a musí ho splnit a potom konkrétní práce s rodinou není zase až tak dobrá</p>
--	---	--	--

Zdroj: vlastní výzkum

Tabulka 7: Návrhy pracovníků OSPOD na případné možnosti vylepšení spolupráce s NNO

Možnosti vylepšení	
Jihočeský kraj	Plzeňský kraj
<ul style="list-style-type: none"> - více času, větší informovanost a zajištění veřejného povědomí lidí o NNO - setkávání pracovníků OSPOD s pracovníky NNO - zavedení pravidelných případových konferencí - nastavení jiných pravidel spolupráce mezi OSPOD a NNO - větší časová kapacita a časový prostor na řešení případů - více lidí, kteří by se věnovali práci v terénu - NNO by se měla více věnovat dlouhodobé a pravidelné sanaci rodiny - lepší komunikace mezi pracovníky OSPOD a NNO, stanovení pravidel fungování spolupráce - upřesnění si pravomocí jednotlivých subjektů - větší podílení se jednotlivých obcí a států na spolufinancování NNO 	<ul style="list-style-type: none"> - lepší nastavení legislativy – zvýšit kompetence NNO - omezit počet klientů, které bude OSPOD doporučovat, aby byla práce pak efektivní - více setkávání pracovníků NNO a OSPOD – předávání zkušenosti, sdělování si vzájemných zkušeností a hledání možnosti spolupráce - rozšiřovat povědomí o možnostech a kompetencích zúčastněných stran - čtenější konference, kde zástupci NNO prezentují svoji činnost pro vedoucí odborů jednotlivých MěÚ - prezentovat činnost NNO na portálu Plzeňského kraje - nastavení jiných kritérií pro granty, které dostávají NNO. Aby bylo finanční zabezpečení NNO, která dělá práci opravdu dobře - navýšení počtu NNO, které se věnují dětem a rodině

Zdroj: vlastní výzkum

4.1.5 Zpětná vazba od pracovníc OSPOD po ukončení spolupráce NNO s rodinou

Výpovědi pracovníc OSPOD z Jihočeského kraje

Rodiny celkově, jak uvedlo 7 pracovníc OSPOD, přijímají nabídku v rámci dobrovolné spolupráce s NNO kladně a i ji většinou využívají. Ovšem někdy se stane, že rodiny nabídku odmítnou s tím, že nikam nepůjdou, že v tom nevidí smysl. Jedna pracovníce uvádí: *„Některé rodiny mají pocit, že si umějí vše vyřešit samy a pomoc od ostatních nepotřebují.“* Oproti tomu je další názor jiné pracovníce: *„Jsou i rodiny, které mají pak tendenci přehodit veškerou odpovědnost za řešení své situace na NNO. Někdy mají rodiny dojem, že to nemusí řešit rodina sama, ale že to NNO vyřeší za ně.“* Podle další pracovníce záleží na tom, jaký má rodina problém a jakým způsobem se rodině nebo rodiči možnost spolupráce s NNO podá. Jestli to bere úkorně nebo jako pomoc.

Zpětnou vazbu se pracovníce OSPOD často nedozvídají. Dozví se ji jen v tom případě, když se s rodinou setkají znovu u soudu, protože se nepodaří problém vyřešit. Či pokud dá rodič souhlas NNO s poskytováním informací. Také rodiče přicházejí na OSPOD sami sdělit jak spolupráce s NNO pokračuje a zda tato forma plní svůj účel a vede k vyřešení problému. Jak uvádí jedna pracovníce OSPOD: *„Když rodič nedá souhlas s poskytováním informací a ani sám nesděluje posun ve věci, můžeme jen zlepšení či zhoršení situace rodiny usuzovat na základě informací od okolí, školy, lékařů, sousedů apod.“* Pokud NNO pomůže problém rodině vyřešit, jsou OSPOD rodinou informováni nebo se rodina na OSPOD už nedostane, v opačném případě si OSPOD od NNO vyžádá závěrečnou zprávu a pracuje OSPOD s rodinou nadále.

Dílní posuny v situaci dítěte nebo rodiny jsou po spolupráci NNO s rodinou a dětmi ve většině případů znatelné, jak uvedlo 8 pracovníc. Jsou rodiny, které jsou schopny vše zvládnout a některé rodiny to nezvládnou. Ale je to hodně individuální. Jsou rodiny, které například spolupráci s NNO ukončí

předčasně, protože je to podle výpovědi jedné pracovnice OSPOD přestane za nějaký čas bavit. Ale jsou i rodiny, které s NNO spolupracují rádi. Celkem 2 pracovnice nedokázaly posoudit, zda jsou znát jednoznačně dílčí posuny v situaci dítěte a rodiny či nikoli. Jak uvádí jedna pracovnice: „*Je to individuální. U některých rodin je evidentní, že to pomohlo a někde je nulový výsledek, ale to závisí na přístupu rodiny nebo dětí k tomu faktu, že využívají nějaké služby.*“ Další pracovnice uvádí, že je to tak půl na půl, kdy je posun znát či nikoli.

Zda dochází nebo nedochází po skončení spolupráce NNO s rodinou později k recidivě se všech 10 pracovnic shodlo, že často k recidivě dochází buď dříve, nebo později. Ale je to zase hodně individuální záležitost. Záleží na situaci, na lidech a druhu problému. Zda se problém začne řešit zavčas, jestli jsou klienti dostatečně motivováni problém řešit, na celkové sociální situaci v rodině a na kompetentnosti rodičů a jejich rodičovských kvalit. Zpětná vazba, jestli se u rodiny po skončení spolupráce projevila recidiva, se k pracovnícím OSPOD často nedostane. Dozví se ji v případě, jak uvádí jedna pracovnice, když se objeví v rodině opět zase nějaké problémy a přijdou na OSPOD znovu problém řešit. Pokud rodina nepřijde, považují případ za vyřešený. Pokud NNO s rodinou spolupracuje a určitou dobu v rodině působí, tak rodina funguje. Ale když NNO spolupráci ukončí, občas se rodina vrací k původnímu stavu. Podle pracovnice je tato situace běžná. Další pracovnice sdělila: „*Máme tady jednu rodinu, která služby NNO ráda využívá a řekla bych, že pak už má „absták“, když už pak do té NNO nemůžou. Ta rodina to vyloženě potřebuje si do NNO jednou za půl roku dojet a popovídat si. Ale ta rodina si NNO kontaktuje už sama, takže to nejde přes nás.*“

Výpovědi pracovnic OSPOD z Plzeňského kraje

Jak sdělilo všech 10 pracovnic, rodiny nabídku spolupráce NNO od pracovnic OSPOD přijímají celkem pozitivně. Jedna pracovnice sdělila: „*Žádná rodina zatím na naše doporučení spolupráci s NNO neodmítla. My se snažíme*

rodině prezentovat práci NNO jako pomoc. Ale stalo se nám také, že rodina to chápe často tak, že NNO musí udělat tu práci za ně.“ Jiná pracovnice vypověděla: „To je opravdu různé, někdy jsou reakce pozitivní, někdy rozpačité, někdy negativní. Během spolupráce se i různě vyvíjí. Někdy vstup NNO rodina vnímá nejprve s rozpaky, někdy naopak s vyšším očekáváním, než jaké je poté naplněno. Také hodně záleží na tom, zda je NNO doporučena např. OSPOD nebo ji rodina sama vyhledá“. Podle 8 pracovnic je důležité rodinu správně motivovat, vysvětlit jí a objasnit okolnosti týkající se NNO. Teprve potom rodiny shledávají práci s NNO za přínosnou. Jedna pracovnice OSPOD sdělila: „Domnívám se, že na počátku často rodiny jdou do této spolupráce pouze proto, že jsme jim to my doporučily – aby měly od nás pokoj. Stalo se nám, že situace v rodině se rapidně zlepšila a naopak i že spolupráce byla po krátkém čase ukončena. Většinou je spolupráce vnímána pozitivně vzhledem k tomu, že do rodiny dochází pouze jeden pracovník, vybudují si mezi sebou určitý vztah. K tomuto pracovníkovi pak mají i větší důvěru, více se mu otevřou a práce s rodinou je efektivnější.“

Zkušenosti pracovnic OSPOD, když ukončí rodina spolupráci s NNO, se různí. Celkem 7 pracovnic mají zkušenosti dobré. Např.: „U našich rodin jsou vidět určité posuny hned už i při té spolupráci“ nebo „ Určitý posun v tíživé životní situaci nastane, pokud klient vytrvá a s NNO spolupracuje.“ Další dobrá zkušenost jedné pracovnice: „Osvědčila se nám dlouhodobá spolupráce rodiny s NNO. Nyní se nám stalo, že jedna NNO, která v našem obvodu poskytovala služby, u nás svou působnost ukončila a nahradila ji jiná. Z toho důvodu s klienty ukončila smlouvu. Jedna z rodin se nám dokonce sama ozvala, že by ráda navázala na spolupráci s nějakou podobnou organizací. Domnívá se, že spolupráce situaci v rodině svědčí.“ Další pozitivní zkušenost pracovnice: „Když rodina s NNO spolupracuje, tak posun je znatelný. Třeba sociální pracovnice z NNO učí rodiny hospodařit, učí je pravidelnosti lékařské péče, zkrátka takový ten běžný život, jak by měl vypadat, což je moc prima, protože když přijdou na úřad, tak je tady takové stísněné prostředí, děti tady brečí, rodič je nervózní. Nehledě na to, že se vidíme třeba jednou na čtvrt roku, což je málo, protože tady

je třeba důležitá pravidelnost.” Celkem u 2 pracovníc OSPOD mají ovšem také zkušenosti horší: *“V některých případech se spolupráce ukončila dříve, když NNO viděla, že to nemá smysl, že rodina už není schopna se ze své situace dostat a my jsme jako OSPOD musely zasáhnout v tom smyslu, že jsme musely děti rodině odebrat do náhradní výchovné péče.”* Pouze 1 pracovníce zatím nedokáže posoudit situaci, protože u nich zatím ve všech rodinách, kde doporučily spolupráci s NNO, spolupráce stále probíhá.

Zda jsou znát dílčí posuny v situaci dítěte nebo rodiny, se všech 10 pracovníc jednotně neshodlo na stejné odpovědi. Jak uvádí pracovníce: *“ Jsou případy, kdy NNO dokáže rodinu korigovat. Je tam vidět zlepšení.”* Nebo *„Někde je to znatelné po krátké době a někde se výsledků nedostává ani po roce. Je to zcela individuální“* Další názor pracovníce: *„Pokud spolupráce není aktivní, může se to vracet do původního stavu, ale zatím se nám ještě nikdy nestalo, že by se to vrátilo úplně, kde to bylo před spoluprácí. Takže si myslím, že to ty rodiny částečně vždy posune.“* Další pracovníce sdělila, že záleží hodně na vzájemných vztazích mezi členy rodiny.

Po skončení spolupráce s rodinou tedy dříve nebo později k recidivě dochází i jen částečně. Pracovnice se ve všech 10 odpovědích shodly, že pokud se na rodinu nedohlíží pravidelně, tak že dojde k tomu, že sklouzne rodina zpět tam, kde se s rodinou začínalo pracovat. Jedna pracovníce potvrdila: *„Dokud má NNO v péči rodinu a soustavně s ní pracuje a dohlíží na ni, tak se rodina drží bez problému, ale jakmile spolupráci ukončí, tak rodina ztratí disciplínu a zase často sklouzne do starých zajetých kolejí.“* Jiná pracovníce vypověděla: *„Někdy se třeba vyskytne i jiný problém než byl před tím. Máme tady už několik generací, které se dostávají do stejných problémů, protože z toho prostě neumí vycházet.“* Jiná pracovníce vidí problematiku recidivy nadějněji: *„Částečně se to zhoršuje, ale nemyslím si, že by se to vrátilo úplně k tomu, kde to bylo před navázáním spolupráce. Vždy je tam vidět určitý posun i po tom, co je spolupráce ukončena.“*

Tabulka 8: Shrnutí pro uvedené okruh otázek (v absolutních hodnotách)

		Počet odpovědí pracovníků	
		Jihočeský kraj	Plzeňský kraj
Přijmutí nabídky spolupráce s NNO rodinami	kladné přijetí a následné využití služeb	7	10
	negativní zkušenosti se spoluprací NNO a rodinami	3	0
Zpětná vazba	bez přímé zpětné vazby	10	10
Díličí posuny	znatelné, pokud rodina spolupracuje	8	9
	bez jednoznačné odpovědi Ano/Ne	2	1
Vyskytnutí recidivy	k recidivě dochází	10	10

Zdroj: vlastní výzkum

4.2 Polostandardizovaný rozhovor s pracovníci NNO

4.2.1 Základní údaje o NNO

Tabulka 9: Porovnání právní subjektivity organizací (v absolutních hodnotách)

Právní subjektivita organizace	Jihočeský kraj	Plzeňský kraj
občanské sdružení	3	2
církevní organizace	2	2
příspěvková organizace	-	1

Zdroj: vlastní výzkum

V Jihočeském kraji měly 3 dotazované NNO právní subjektivitu občanského sdružení a 2 organizace byly dotazovány s právní subjektivitou církevní organizace. V Plzeňském kraji byly dotazovány 2 NNO s právní subjektivitou občanského sdružení, 2 NNO církevní organizace a 1 NNO byly příspěvkovou organizací.

Tabulka 10: Rok vzniku pověření organizací k výkonu sociálně-právní ochrany dětí (v absolutních hodnotách)

	Organizace č. 1	Organizace č. 2	Organizace č. 3	Organizace č. 4	Organizace č. 5
Jihočeský kraj	2007	2007	2002	2004	2008
Plzeňský kraj	2008	2010	2008	2001	2009

Zdroj: vlastní výzkum

Jak z tabulky vyplývá, některé organizace mají pověření k výkonu SPOD od různé doby. Nejdelší doba pověření k výkonu SPOD, je od roku 2001 v Plzeňském kraji. Některé NNO působí v sociálních službách poměrně krátkou dobu, například od roku 2010 v Plzeňském kraji.

Tabulka 11: Počet dětí pod sociálně právní ochranou od doby, kdy dostala NNO pověření (v absolutních hodnotách)

	Organizace č. 1	Organizace č. 2	Organizace č. 3	Organizace č. 4	Organizace č. 5	Průměrný počet dětí
Jihočeský kraj	100	50	120	65	25	72
Plzeňský kraj	130	88	-	-	90	102

Zdroj: vlastní výzkum

V Plzeňském kraji jsou uvedeny u dvou organizací pomlčky, k této otázce se pracovnice nevyjádřily s tím, že počet dětí nevedou v evidenci.

4.2.2 Formy spolupráce NNO a OSPOD

Výpovědi pracovníků NNO z Jihočeského kraje

Okolnosti (důvody) spolupráce

Všech 5 dotazovaných pracovníků vypovědělo, že je OSPOD kontaktuje a informuje v případě, že se naskytne možnost, aby s rodinou spolupracovaly. Jedna pracovnice uvedla: „*Spolupracujeme s OSPODEM podle zákonem stanovených povinností. OSPOD kontroluje naši činnost.*“ Další pracovnice

sdělila: „OSPOD kontaktuje NNO v momentě, kdy vidí, že je v rodině nějaký problém. Pracovnice se také shodly ve 3 případech, že se na ně OSPOD obrací, pokud je nutné sanovat rodinu.

NNO vyhledá OSPOD, pokud má NNO nějaký problém v řešení situace rodiny nebo když si OSPOD vyžádá zprávu o průběhu práce s rodinou, jak uvedlo všech 5 dotazovaných pracovnic.

Výpovědi pracovníků NNO z Plzeňského kraje

Okolnosti (důvody) spolupráce

Všech 5 dotazovaných pracovnic vypovědělo, že se OSPOD obrátí na NNO, když má vytipovanou rodinu pro práci s NNO. V dalších případech spolupracuje NNO s rodinou při sanaci rodiny převážně formou preventivní, kde hrozí nepříznivé podmínky pro děti, kde se objevuje zanedbávaná péče, nezvládání péče atd. NNO také provádí kontroly a pomáhají rodině, pokud bylo dítě do rodiny vrácené po odebrání. Jak jedna pracovnice uvedla: *Případný dohled musí samozřejmě vykonávat OSPOD, nicméně na základě dohody s OSPOD konáme preventivní kontroly, které jsou neohlášené a díky naší mobilitě a flexibilitě mohou být i v „úředně netradičních“ hodinách, tj. o víkendu, večer apod.*

NNO kontaktuje pracovnice OSPOD pokud chtějí být od NNO informovány o průběhu spolupráce. Nebo se objeví nějaké vážné důvody ohrožující mravní vývoj dítěte, ohrožující zdraví a život dítěte nebo výchovu dítěte jak uvedly 4 pracovnice. Jedna pracovnice uvedla: *„Pokud k nám přijde rodina od OSPOD, chceme na začátku od OSPOD případovou konferenci nebo nějaké předání rodiny. Snažíme se být alespoň jednou za tu dobu, kdy řešíme daný případ, v osobním kontaktu s OSPOD – na tom si chceme a snažíme se trvat.“*

Tabulka 12: Shrnutí pro 2. okruh otázek NNO (v absolutních hodnotách)

		Počet odpovědí pracovníků	
		Jihočeský kraj	Plzeňský kraj
Okolnosti (důvody) spolupráce	OSPOD vytipuje rodinu pro práci s NNO	5	5
	OSPOD vyžádá zprávu od NNO	5	4
	při potřebě sanace rodiny	3	4

Zdroj: vlastní výzkum

4.2.3 Komunikace NNO s OSPOD

Výpovědi pracovníků NNO z Jihočeského kraje

Vzájemná komunikace mezi pracovníky NNO a OSPOD

Všech 5 pracovníků uvádí, že mezi sebou navzájem komunikují prostřednictvím telefonu, e-mailem či osobně.

Dojednávání spolupráce

Dojednání spolupráce probíhá u všech 5 pracovníků NNO a pracovníků OSPOD tak, že se pracovníci mezi sebou nejprve zkontaktují a vzájemně se domluví, co je pro daný případ potřeba udělat. Další pracovníci ještě navíc dodala, že se u nich i stává, že oni sami kontaktují OSPOD, aby jim „dala“ rodinu.

Komunikace při prvním kontaktu

Celkově všichni pracovníci NNO uvedly, že se při prvním kontaktu obvykle domlouvají telefonem nebo osobně. Nejprve se pracovníci OSPOD zeptají pracovník NNO, zda mají volné místo pro klienta a potom popíše situaci klienta a domlouvají se společně, co by rodině mohla pracovníci NNO nabídnout. Ve 3 případech pracovníci uvedly, že dá OSPOD kontakt rodině na pracovníci NNO a potom už se domlouvají pracovníci NNO s rodinou konkrétně, co by bylo pro danou rodinu třeba udělat. Jedna pracovníci uvedla: „ *My tady u nás v NNO preferujeme to, aby se na první kontakt či konzultaci dostavila rodina sama bez dítěte a pak se vyvodí po domluvě, zda dítě do toho zapojovat či ne – snažíme se dítě ušetřit od toho, aby někam docházelo.* “

Komunikace v průběhu práce

V průběhu práce mezi sebou, jak uvedlo všech 5 pracovník, komunikují většinou průběžně nebo podle potřeby. Jedna pracovníci sdělila: „*Záleží na tom, jestli tam běží soudní jednání. Pokud většinou běží soudní jednání, tak v průběhu, jinak pokud neběží, tak až na konci.*“ Pracovníci OSPOD si podávají písemnou žádost pracovnícím NNO a na základě žádosti se dále domlouvají.

Všech 5 pracovník NNO hodnotí důvěru pracovník OSPOD kladně. A všechny se shodly, že o důvěře určitě vypovídá jejich množství klientů, které k nim pracovníci OSPOD doporučují.

Kompetence NNO pracovníci OSPOD respektují ve 4 případech. Jedna pracovníci vypověděla, že se u nich bohužel objevili ohledně kompetencí i nesrovnalosti s pracovníci OSPOD.

Dokumentace pracovník NNO

Pracovníci NNO si vedou dokumentaci podle standardů kvality sociálních služeb v elektronické podobě, vše je pod hesly. Pracovníci uvedla jeden příklad za všechny: „*Ale výjimkou jsou klienti od OSPOD, kteří mají např. soudní rozhodnutí, kde jim doporučí chodit do naší NNO a na základě toho máme tyto*

papíry ve složce, která je fyzická, kde je individuální plán s klientem, na čem jsme se s pracovníci OSPOD domluvily, dále je tam uvedena zakázka od OSPOD nebo soudu + co klient potřebuje, jak to vidí NNO atd. Vše se zakládá do složky a je to tady uzamčené u nás v kartotéce.“ Struktura dokumentace se skládá z osobní anamnézy, rodinné anamnézy, individuálního plánu + zachycení z jednotlivých setkání a také zprávy, které pošle OSPOD týkající se daného klienta, souhlas klienta se shromažďováním osobních údajů a kopie od soudů atd.

Výpovědi pracovníků NNO z Plzeňského kraje

Vzájemná komunikace mezi pracovníky NNO a OSPOD

Pracovnice mezi sebou navzájem komunikují prostřednictvím telefonu, e-mailem či osobně. To uvádí všech 5 pracovníků. Z toho 2 pracovníky preferují nejčastěji osobní formu předávání informací.

Dojednávání spolupráce

Dojednání zakázky probíhá u všech 5 pracovníků v ideálním případě tak, že se sejde NNO na OSPOD, kde je představena rodině nebo OSPOD i NNO navštíví přímo rodinu doma. Pracovnice uvádí: *„V první fázi je už rodina seznámena a poinformována od OSPODU o NNO a už rodina počítá s tím, že se setká s NNO. Rodina už předem souhlasí s tím, že by nějakou spolupráci chtěla a zároveň už je i informována i NNO předem o rodině od OSPODU, aby byla předem NNO v obraze.“* Další pracovníky sdělila: *„U nás máme vstupní a případovou konferenci, kde OSPOD nám rodinu představí, protože pro nás je to moc důležité udělat to hned precizně od zahájení zakázky.“*

Komunikace při prvním kontaktu

Pracovnice uvedly, že se při prvním kontaktu obvykle domlouvají telefonem nebo osobně. Nejprve se pracovníky OSPOD zeptají pracovníků NNO, zda mají volné místo a potom popíší situace klienta a domlouvají se společně, co

by rodině mohla pracovnice NNO nabídnout. Všechny 5 pracovníc NNO uvedlo, že dávají přednost osobnímu kontaktu před telefonickým či písemným.

Komunikace v průběhu práce

V průběhu práce mezi sebou pracovnice ve 4 případech komunikují průběžně nebo podle potřeby. V jedné NNO mají dohodu s OSPOD, že jim zprávy podávají pouze na vyžádání OSPOD a další pracovnice uvedla, že se kontaktují v případě, když se děje něco aktuálního.

Pouze 3 pracovnice hodnotí důvěru spolupráce zcela kladně. Jedna pracovnice uvedla, že vnímá důvěru spolupráce tak „50/50“ a další pracovnice podle jejího subjektivního názoru sdělila, že: „*OSPOD podle mě rozděluje klienty mezi různé NNO. U nás v NNO, kde pracuji, dostáváme jiné klienty se stejnými případy než jiné NNO.*“

Kompetence NNO pracovnice OSPOD celkově respektují ve všech 5 případech. Ovšem jak uvedla jedna pracovnice: „*Naše kompetence OSPOD respektuje, pokud mu nepřekážíme v práci.*“

Dokumentace pracovníc NNO

Pracovnice NNO si vedou dokumentaci podle standardů kvality sociálních služeb v elektronické podobě, vše je pod hesly. Jedna pracovnice dokonce uvedla, že se jedná o elektronickou dokumentaci E-QUIP. Vedou si dokumentaci každý zvlášť, jak OSPOD tak NNO. OSPOD nemá právo nahlížet do dokumentace NNO a obráceně.

Tabulka 13: Shrnutí pro uvedený okruh otázek NNO (v absolutních hodnotách)

		Počet odpovědí pracovníků	
		Jihočeský kraj	Plzeňský kraj
Vzájemná komunikace mezi pracovníci NNO a OSPOD	komunikace prostřednictvím telefonu, e-mailem, osobně	5	5
	přednost má osobní kontakt	0	2
Dojednávání spolupráce	po zkontaktování následuje vzájemná domluva co je třeba pro daný případ udělat	5	0
	předání kontaktu na NNO rodině a rodina se domluví s NNO sama	3	0
	sejdou se všechny strany (OSPOD, NNO a klient) a společně se domlouvají na postupu práce	0	5
Komunikace při prvním kontaktu	pracovníci OSPOD se informují u pracovníků NNO , následuje práce s klientem	5	5
Komunikace v průběhu práce	průběžně nebo dle potřeby	5	1
	zprávy podává NNO na vyžádání OSPOD- tedy nepravidelně	0	4
Důvěra pracovníci OSPOD	pracovníci NNO hodnotí důvěru pracovníků OSPOD pozitivně	5	3
	bez důvěry	0	1
	50/50	0	1
Respekt kompetencí	respekt kompetencí NNO	4	5
	bez respektu kompetencí NNO	1	0

Dokumentace pracovníc NNO	v tištěné a elektronické podobě	5	5
--------------------------------------	---------------------------------	----------	----------

Zdroj: vlastní výzkum

4.2.4 Zkušenosti NNO se spoluprací OSPOD

Výpovědi pracovníc NNO z Jihočeského kraje

Zkušenosti pracovníc NNO s pracovníci OSPOD hodnotí všech 5 dotazovaných pracovníc jako dobré zkušenosti. Navíc jedna pracovníce sdělila: *„Dohoda se vždy udělá, pokud třeba máme pocit, že bychom překračovali filozofii naší organizace, tak se domluvíme na nějakém kompromisu, aby to bylo pro obě strany přijatelné.“*

Práce mezi pracovníci NNO a OSPOD je založena po shrnutí všech výpovědí na dobrovolnosti, důvěře, lidskému přístupu, pochopení se navzájem a ujasnění si pravidel. Navíc pracovníce vypověděla: *„Zde je důležité, že my jako NNO máme pověření k výkonu sociálně právní ochrany dětí, a to je předpoklad k tomu, aby se pracovníce OSPOD mohly s námi bavit.“*

Výpovědi pracovníc NNO z Plzeňského kraje

Všech 5 pracovníc z NNO v Plzeňském kraji sdělilo, že mají zkušenosti s pracovníci OSPOD vesměs dobré. Ale záleží na různých situacích.

Práce je založena na dobrovolnosti a ochotě, jak se shodlo všech 5 pracovníc. Pracovníce z NNO sdělily, že mezi nimi jako NNO a OSPOD žádná písemná smlouva není. Klienty z OSPOD zasílají pracovníce NNO na základě toho, že mají NNO pověření k výkonu sociálně právní ochrany dětí.

Jedna pracovníce navíc sdělila: *„V minulosti se často pracovníce OSPOD odmítaly o rodinách bavit, přičemž se odkazovaly na mlčenlivost. Naštěstí se vše*

vyvíjí a státní složka, stejně jako ta nezisková, zjistila, že se navzájem potřebují. Jednání je tedy otevřené, podávají se informace kompletní a jasně se vymezí cíl takové spolupráce.“

Tabulka 14: Hodnocení silných a slabých stránek spolupráce s OSPOD – pracovníce NNO v Jihočeském a Plzeňském kraji

Silné stránky spolupráce		Slabé stránky spolupráce	
Jihočeský kraj	Plzeňský kraj	Jihočeský kraj	Plzeňský kraj
<ul style="list-style-type: none"> - OSPOD nám vycházejí vstřícně - pracovníci OSPOD respektují činnost NNO - zdroj informací - možnost konzultace - porovnání pohledu na danou věc 	<ul style="list-style-type: none"> - předávání informací oběma stranami navzájem - OSPODY se obracují na NNO sami – NNO se jim nemusí neustále připomínat se svými službami - OSPOD respektuje pohled NNO - NNO se může na OSPOD kdykoliv obrátit - celkově existence možnosti spolupráce mezi NNO a OSPOD 	<ul style="list-style-type: none"> - nízká frekvence informací - někdy pracovníci OSPOD vnímají pracovníce z NNO jako nerovnoprávné partnery 	<ul style="list-style-type: none"> - někdy rozdílný názor pracovníků NNO a OSPOD – někdy dochází ke střetu názorů - NNO může vidět OSPOD „do karet“ - některé OSPODY nabízené služby NNO naprosto ignorují a nemají zájem o spolupráci - nízká četnost případových konferencí

Zdroj: vlastní výzkum

Tabulka 15: Návrhy pracovníků NNO na případné možnosti vylepšení spolupráce s OSPOD

Možnosti vylepšení	
Jihočeský kraj	Plzeňský kraj
<ul style="list-style-type: none"> - intenzivnější spolupráce vyšších orgánů (tvůrci zákona o sociálních službách a tvůrci zákona o sociálně-právní ochraně dětí)→ je zde ve střetu podle těchto zákonů anonymita klientů - častější případová setkání - vzájemná intervence - je důležité vše rozvíjet a inovovat 	<ul style="list-style-type: none"> - častější komunikace a případové konference - mít společný cíl – pochopení OSPOD jaký má NNO styl práce s klienty a pochopení možností NNO - setkávání pracovníků NNO s pracovníky OSPOD např.: na společných seminářích, školení, „více si osobně porozumět v takové poloformální atmosféře“

Zdroj: vlastní výzkum

4.2.5 Zpětná vazba od pracovníků NNO po ukončení spolupráce s rodinou

Výpovědi pracovníků NNO z Jihočeského kraje

Rodina a děti nabídku možnosti spolupracovat s NNO přijímají v celku pozitivně, jak uvedlo 5 pracovníků. Ovšem jedna pracovníce sdělila: „*Záleží na tom, zda byla rodina „poslána“ od OSPOD povinně, či je alespoň trochu motivována.*“

Zpětná vazba se k pracovnícím NNO dostává podle výpovědí všech 5 pracovníků zřídka. Ale jsou i výjimky, kdy jak uvádí jedna pracovníce: „*Taky se nám stane, že se klienti po ukončení spolupráce s námi, u nás ohlašují a domlouvají se s námi, jestli nás můžou přijet navštívit, že by se rádi zastavili povědět co a jak – to hodnotíme jako pozitivní zpětnou vazbu.*“ Dále ještě dodává:

„My klientům tuto možnost vždy nabízíme, že pokud se bude cokoliv dít nebo pokud budou jen chtít, aby přišli třeba jen říct, jak se jim daří. Takže někteří té možnosti využívají, někteří si dál jedou v těch svých životech a nepotřebují nikomu nic sdělovat.“

Po skončení spolupráce NNO s rodinou k recidivě většinou dochází, jak se shodlo 5 pracovníků. Jedna pracovníce dodává: *„Většinou se to děje u těch rodin, kde ta spolupráce byla těžká už hned od začátku, a nepodařilo se naplnit jednotlivé kroky, které byly odlišné od toho, co chtěl jeden nebo druhý z rodičů či dítě.“*

Výpovědi pracovníků NNO z Plzeňského kraje

Rodina a děti nabídku možnosti spolupracovat s NNO přijímají v celku pozitivně, jak uvedlo 5 pracovníků.

Pracovníce dostávají zpětnou vazbu v několika podobách např.: NNO kolikrát vidí pozitivní indicie z okolí, kvalitní vývoj rodiny, udržení rodiny pohromadě, pravidelná docházka dětí do školy, dokonce i klienti doporučují sami další klienty NNO, přijde i do NNO pochvala od OSPOD atd.

Po skončení spolupráce NNO s rodinou k recidivě většinou dochází, jak se shodlo 5 pracovníků.

Tabulka 16: Shrnutí pro 5. okruh otázek NNO (v absolutních hodnotách)

		Počet odpovědí pracovníků	
		Plzeňský kraj	Plzeňský kraj
Přijmutí nabídky spolupráce s NNO rodinami	pozitivní přijetí nabídky	5	5
Zpětná vazba	pouze indicie	0	5
	zpětná vazba se k pracovnícům dostává zřídka	5	0
vyskytnutí recidivy	k recidivě dochází	5	5

Zdroj: vlastní výzkum

5. DISKUZE

Ihned v úvodu bych se chtěla zmínit o uskutečněném předvýzkumu, kdy byly obvolávány všechny jednotlivé obecní úřady obcí s rozšířenou v Jihočeském a Plzeňském kraji a pracovnice byly dotazovány na to, zda spolupracují v rámci sociálně-právní ochrany dětí s jakoukoliv nestátní neziskovou organizací, která má pověření k výkonu sociálně-právní ochrany dětí. Několik pracovnic sdělilo, že by spolupracovaly rády, ale že se navzdory množství NNO, které v dnešní době existují, v jejich blízkosti nevyskytuje žádná, která by s nimi spolupracovala. Pracovnice dále shodně sdělily, že kdyby v jejich blízkosti existovala NNO zabývající se SPO a nabídla by jim spolupráci, tak by tuto nabídku rády využily. Na základě informací, které pracovnice poskytly, lze konstatovat, že ani v dnešní době není síť NNO zabývajících se sociálně právní ochranou dětí rozšířena natolik, aby pokryla spolupráci se všemi obecními úřady obcí s rozšířenou působností ve zkoumaném Jihočeském a Plzeňském kraji. Přitom Ministerstvo práce a sociálních věcí (32) vyhláší každým rokem dotační řízení na podporu rodiny, v rámci něhož jsou podporovány projekty občanských sdružení, církevních právnických osob a obecně prospěšných společností jakožto jedna z forem prevence dysfunkčnosti rodin. Barvíková a kol. (3) uvádí ve své výzkumné práci, že důvodem existence malého počtu nestátních neziskových organizací věnujících se sanaci rodiny a terénní práci je jejich nejisté postavení z hlediska systému financování. Stává se, že organizace, s níž byla navázána kvalitní spolupráce, musí svou činnost ukončit, protože nezískala grant. Nejistota příjmu nebo trvání projektu v následujícím roce vede pracovníky k tomu, že odcházejí na místa s větší jistotou. Autorka zároveň dodává, že v určitých oblastech s ohledem na místní podmínky nelze ani vznik těchto organizací předpokládat.

V následující části diskuze jsou porovnávány výpovědi pracovnic OSPOD a NNO, a to v Jihočeském i Plzeňském kraji. Výsledky výzkumu jsou

vyhodnoceny s ohledem na stanovené cíle práce v rámci jednotlivých okruhů otázek.

První okruh otázek se týká základních údajů o OSPOD a NNO pro vytyčení rámce hlavního cíle, kterým je zmapování okolností spolupráce orgánu sociálně právní ochrany dětí s nestátními neziskovými organizacemi v Jihočeském a Plzeňském kraji.

Počet pracovníků na jednotlivých odděleních OSPOD (tabulka 1) v průměru vykazoval počet 4,5 pracovníků v Jihočeském kraji a 4,3 v Plzeňském kraji. Vzhledem k tomu, že v každém zkoumaném kraji bylo osloveno 10 OSPOD, mohlo dojít k částečnému zkreslení. Podle Barvíkové a kol. (3) byl v roce 2010 reálný počet sociálních pracovníků v Jihočeském kraji 5,7 a v Plzeňském kraji 3,7. Počet dětí pod sociálně právní ochranou od roku 2006 však dosahuje u zkoumaných OSPOD hodnot v rozmezí 1 000 až 6 000 (tabulka 2). Jak uvádí Bubleová, již v roce 2006 (2) jedna sociální pracovníce v ČR řešila v průměru 150 - 200 případů, což je podle ní ve srovnání s jinými zeměmi velmi vysoký počet. Tato situace přetrvává do současnosti, čemuž odpovídají i aktuální výzkumy, kde např. podle Barvíkové a kol. (3) na jeden OSPOD připadá v nejvyšším průměru k řešení až 172 případů za měsíc. Podle Bechyňové (4) je nyní v praxi těžko dosažitelné, aby se pracovníce mohly dostatečně věnovat všem klientům na OSPOD, neboť na obecních úřadech obcí s rozšířenou působností nejsou dostatečné počty sociálních pracovníků. S tímto tvrzením se naprosto shodují i výpovědi dotazovaných pracovníků OSPOD.

Způsob spolupráce

Podle výzkumné studie Barvíkové a kol (3), vzešla vzájemná spolupráce z iniciativy NNO, kdy začaly v oblasti SPO působit a samy kontaktovaly OSPOD, aby se představily a domluvily na možné spolupráci. Spolupráce v praxi probíhá tak, že OSPOD terénním pracovníkům vytipovává klienty, s nimiž pak oni na základě smlouvy dále pracují. Pracovníci OSPOD v případě zaujímají roli koordinátorů sociální práce. Spolupráce na případech v rozšířeném týmu s kolegy

z neziskových organizací má další přínos ve výměně zkušeností, přístupů a nápadů, z níž v konečné fázi profituje klient.

Na základě provedeného výzkumu bylo zjištěno, že NNO je pracovníci OSPOD zkontaktoována zejména v případě, kdy je potřeba navázat intenzivní spolupráci s rodinou a když v rodině dojde k narušení vztahů mezi rodiči a dětmi.

Souhlasím s názorem Bubleové, že v mnoha konkrétních případech mohou neziskové organizace velmi efektivně a okamžitě reagovat na vzniklou situaci a tím pomoci celé rodině (2).

Nejprve dochází ke komunikaci mezi pracovníci OSPOD a rodinou – pracovníce nabídnou rodině možnost využití služeb NNO. Pokud má rodina o službu zájem, následuje kontakt mezi pracovníci OSPOD a NNO – pracovníce OSPOD informují u pracovníků NNO, zda mají volnou kapacitu a zda mohou rodině svými službami pomoci. V této souvislosti bylo během výzkumu několika pracovníci zmíněno, že nemůže-li oslovená NNO rodině poskytnout služby, je oslovena jiná vhodná NNO (tato skutečnost nebyla explicitně zdůrazněna ve výsledcích).

V Plzeňském kraji se pracovníce OSPOD, NNO a rodina snaží při prvním kontaktu sejit společně a domluvit se na dalším postupu spolupráce. U pracovníků OSPOD v Jihočeském kraji oproti tomu dochází ke společnému setkání ve velmi málo případech. Většinou následuje pouze společná domluva na dalším postupu spolupráce bez osobního setkání všech tří zúčastněných stran. Také zde bylo zjištěno, že v některých případech je rodině pouze předán kontakt na NNO a je na zvážení rodiny, zda se s NNO zkontaktuje a domluví se na spolupráci.

V průběhu spolupráce NNO, OSPOD a rodiny nejčastěji dochází k vzájemnému informování se pracovníci OSPOD a NNO o vývoji situace rodiny. Pracovníce NNO v Plzeňském kraji však uváděly, že podávají zprávy nepravidelně, vždy na vyžádání OSPOD. Pracovnice jedné NNO sdělila nad rámec rozhovoru, že by jí vyhovovalo, kdyby se pracovníce OSPOD a NNO měly možnost společně setkávat například jednou za měsíc a sdělovat si informace o rodinách, se kterými NNO a OSPOD spolupracují navzájem. Tímto by se podle

pracovnice nemusely hlídat termíny a frekvence zasílání zpráv. Dodává, že pokud by se v rodině dělo něco závažného, tak by pracovnice OSPOD kontaktovala sama.

Dopady spolupráce

Pokud rodina s NNO spolupracuje, objevují se dílčí posuny v situaci rodiny. Pracovnicím OSPOD i NNO se po ukončení spolupráce s rodinou zpětné vazby dostává zřídka. Často se setkávají s nepřímou zpětnou vazbou. Nicméně dle výpovědi všech oslovených pracovníků NNO a OSOD dochází po různě dlouhé době k recidivě. Někdy se také stává, že jsou děti rodině odebrány do ústavní výchovy, pokud se situace v rodině nezlepší ani po využití služeb NNO. Varvařovský, ombudsman (59) tento fakt potvrzuje, kdy již několik let průběžně upozorňuje na nedostatek sociální práce s rodinou. Uvádí, že chybí kapacity sociálních pracovníků odborné ambulantní služby. Ochránce v této věci apeluje na zařízení, aby kladla na práci OSPOD větší nároky a sama se ve větší míře zapojila do posilování vztahů dětí s rodinou. Tímto by se také mohla vytvořit prevence umístění dětí do výchovných zařízení z důvodu špatného fungování rodiny čili ze sociálních důvodů. Za tento fakt je Česká republika opakovaně kritizována i Evropským soudem pro lidská práva. Na úrovni krajů a obcí (32) by podpora rodin se specifickými potřebami měla vycházet zejména z nabídky specificky diferencovaných potřeb jednotlivých rodin sociálně slabých a dále z kvalitních sociálních služeb a služeb pro rodiny. Kvalitními službami je myšlena například prevence sociálního vyloučení, poradenství, konzultace atd.

Komparace získaných zkušeností subjektů

Z provedených rozhovorů vyplynulo, že jak pracovnice OSPOD, tak pracovnice NNO velmi pozitivně hodnotily už samotný fakt, že existuje možnost jejich vzájemné spolupráce při výkonu SPO. Samy pracovnice OSPOD si uvědomují, že NNO je pro klienty přínosem díky široké nabídce jejich odborných služeb. Pracovnice OSPOD a NNO mají možnost se navzájem doplňovat a tím

efektivněji pomoci klientovi při řešení jeho situace. Souhlasím s názorem pracovníc, které uvádí, že by jistě bylo přínosem pro pracovníce státního i nestátního sektoru realizovat společná setkání například jednou za půl roku, kde by se sešly pracovníce z několika OSPOD a NNO a předávaly by si vzájemně zkušenosti, aby se rozšířilo povědomí o možnostech a kompetencích jednotlivých stran.

Slabé stránky spolupráce respondentky spatřují v komplikovaném předávání informací – je pro ně nutné zachovávat mlčenlivost, tím pádem mají omezenou možnost si navzájem sdělovat všechny informace potřebné k práci s klienty. Výzkumem bylo dále zjištěno, že pracovníce OSPOD a NNO nemají mezi sebou přesně vyjasněné kompetence. Postrádají metodiku postupu práce mezi NNO a OSPOD. O absenci metodiky se vyjadřují autoři z Úřadu vlády ČR ve Zprávě o stavu lidských práv (64), kde sdělují, že doposud neexistují jasné standardy práce pro státní sociální práci. Dále autoři uvádějí, že orgány sociálně-právní ochrany dětí nejsou doposud podřízeny vertikálně odborně způsobilému orgánu, ale horizontálně vedení místních úřadů. Tímto se v praxi stává, že se orgány v různých regionech často liší a dochází k rozdílným postupům při práci s ohroženými dětmi.

K vylepšení spolupráce mezi subjekty by dle mého názoru mohlo dojít díky vytvoření jednotné a závazné koncepce nebo metodiky, která by upravovala povinnosti a pravidla interdisciplinární spolupráce zmiňovaných subjektů a dalších odborníků, kteří se podílejí na řešení situace ohrožení dítěte. Kromě usnadnění spolupráce by tento postup mohl napomoci řešení případných neshod či nesrovnalostí mezi spolupracujícími stranami.

Je zajímavým zjištěním, že stále přetrvávají nedostatky, které byly uváděny pracovníci NNO v roce 2006 – což lze potvrdit provedeným výzkumem. Ve výzkumné zprávě od Nešporové a Svobodové (33) pracovníce NNO vyjadřovaly nespokojenost s jednostranným přístupem a nedostatečnou obousměrnou komunikací mezi nimi a odděleními sociálních odborů. Zatímco ony jsou povinny poskytovat státním úředníkům veškeré informace o svém

klientovi, opačně tato povinnost neplatí, což jim komplikuje činnost a někdy může navíc působit i v neprospěch jejich klientů. Aktivnější oboustranná spolupráce a rovnocenná vzájemná informovanost by podle jejich zkušeností byla pro klienty přínosem. Také bylo potvrzeno, že by pracovníce NNO působící v oblasti sociálně-právní ochrany dětí uvítaly, kdyby s nimi obec či město více spolupracovaly a uznávaly ve vyšší míře jejich znalecké posudky a doporučení ohledně případů týkajících se jejich klientů.

Mezi slabé stránky zmiňované pracovníci OSPOD i NNO patří také nízká četnost případových konferencí. Tento problém reflektuje Národní akční plán (31), který upozorňuje, že vyšší četnost a kvalitu konání případových konferencí by s sebou měla přinést novela zákona o SPO. V Národním akčním plánu se přímo uvádí, že práce s ohroženým dítětem a rodinou by měla probíhat formou případových konferencí a měl by být zpracováván individuální plán práce dítěte. Tím je možné dosáhnout maximální součinnosti všech subjektů pracovníků pomáhajících organizací ve prospěch dítěte a vyhodnocení největšího objemu relevantních dat, která jsou potřebná pro rozhodování o optimálním způsobu pomoci dítěti.

Pracovníce NNO celkem pozitivně hodnotí důvěru ze strany OSPOD při vzájemné spolupráci. Pracovníce OSPOD zase respektují kompetence NNO. Dokumentace pracovníků NNO je vedena v elektronické a tištěné podobě. Spolupráce mezi pracovníci OSPOD a NNO je založena na dobrovolnosti a vzájemné důvěře všech tří spolupracujících subjektů (rodina, NNO, OSPOD). Pracovníce OSPOD využívají služeb NNO i z toho důvodu, že některé NNO finančně podporuje městský úřad. Pro fungující spolupráci NNO a OSPOD je důležitý lidský přístup, vzájemné pochopení a ujasnění si pravidel.

Návrhy pracovníků OSPOD a NNO na případné možnosti vylepšení spolupráce s NNO (tabulka 7 a 14) jsou různé. Pracovníce například navrhují, aby byla lépe nastavená legislativa a zvýšila se tak kompetentnost NNO. Práci s rodinou by usnadňovala vyšší četnost případových konferencí, vytyčení pravomocí jednotlivých subjektů, větší časová kapacita a časový prostor pro řešení případů.

Pracovnice vidí jako žádoucí zvýšit počet odborníků, kteří by se věnovali práci v terénu a dále navýšení počtu NNO, které se budou věnovat sociálně-právní ochraně. NNO mají na realizaci terénních služeb větší podíl oproti terénním službám zřizovaným státem. Podle Bílé knihy (30) se NNO podílí na poskytování terénních sociálních služeb (z celkového počtu služeb nebo projektů poskytovaných nevládními neziskovými subjekty) přibližně 72% oproti 19% terénních služeb, které jsou zřizovány státem (resp. okresními úřady).

Podle pracovnic OSPOD by se měl také zlepšit systém financování NNO. Navrhují nastavení jiných kritérií pro udělování grantů NNO, které dělají svoji práci dobře – a to z důvodu stabilnějšího finančního zabezpečení NNO vykonávajících sociální služby pro rodiny s dětmi. Možností vylepšení spolupráce k zajištění efektivní pomoci dítěti a rodině by se našla jistě celá řada.

Pro poskytnutí účelné pomoci dítěti a rodině je potřeba včas identifikovat a vyhodnotit možné ohrožení. Z praxe vyplývá, že nejsou dostatečně naplňovány oznamovací povinnosti jednotlivých pracovníků systému práce s ohroženým dítětem a rodinou. Národní akční plán by měl nastavit meziresortní metodickou úpravu. Jak lze odvodit z praxe – čím dříve je ohrožení dítěte a rodiny detekováno, tím širší je škála podpurných opatření, která lze využít a tím vyšší je možná úspěšnost postupů podporující fungování rodiny. Lze jen dodat, že na těchto základech leží sanace rodiny (31).

Z provedeného kvalitativního šetření vzešlo několik hypotéz:

Hypotéza 1: Dojednání spolupráce mezi OSPOD a NNO je nejúspěšnější, dojde-li k předání případu osobně mezi pracovníci.

Hypotéza 2: Slabou stránkou spolupráce mezi OSPOD a NNO je nejednotný přístup pracovníků OSPOD a NNO ke stejnému případu.

Hypotéza 3: Slabou stránkou spolupráce mezi OSPOD a NNO jsou nejasně vymezené kompetence.

Hypotéza 4: Slabou stránkou spolupráce mezi OSPOD a NNO je nízká četnost společných setkávání.

Hypotéza 5: Silnou stránkou spolupráce mezi OSPOD a NNO je rozšíření odborné spolupráce.

Hypotéza 6: Silnou stránkou spolupráce mezi OSPOD a NNO je rozšíření nabídky služeb pro ohrožené děti a rodinu.

Hypotéza 7: Silnou stránkou spolupráce mezi OSPOD a NNO je pohled více odborníků na jeden případ.

Na závěr diskuze bych se chtěla ještě zmínit o dvou faktech, týkajících se diplomové práce. Odpovědi na výzkumné otázky byly získány zejména v rozhovorech s pracovníky, proto nebylo třeba provádět obsahovou analýzu.

V diplomové práci nejsou zahrnuty ani kazuistiky, i když byly výzkumem sebrány, ale nerefletovaly nastavené cíle a výzkumné otázky. Proto jsem usoudila, že by nebyly pro diplomovou práci přínosné.

6. ZÁVĚR

Předkládaná diplomová práce se zabývá orgány sociálně-právní ochrany dětí, nestátními neziskovými organizacemi a jejich vzájemnou participací ve prospěch realizace sociálně právní ochrany dětí, která je uskutečňována prostřednictvím zákona o SPO. Vzhledem k tomu, že je v současné době připravována novela zákona o SPO, jedná se o poměrně citlivou problematiku, která je diskutována odbornou i laickou veřejností.

V teoretické části práce jsou popisovány státní i nestátní organizace spolupracující s rodinou. V jednotlivých kapitolách je rozebírána sociálně-právní ochrana dětí, její struktura a historický vývoj. Dále jsem vymezila problematiku zanedbávání dítěte, postup orgánu sociálně právní-ochrany dětí a dalších spolupracujících subjektů. Pozornost je zaměřena taktéž na sanaci rodiny. V textu jsou popisovány významné ústavní a mezinárodní dokumenty, které se týkají sociálně-právní ochrany dětí. Samostatnou kapitolu tvoří etický kodex sociálního pracovníka.

Hlavním cílem práce bylo zmapovat okolnosti spolupráce orgánu sociálně právní ochrany dětí s nestátními neziskovými organizacemi v Jihočeském a Plzeňském kraji. Tento cíl práce byl splněn pomocí kvalitativního šetření, použitím metody dotazování technikou polostandardizovaného rozhovoru. Stejně tak byly splněny i dílčí cíle, které se věnovaly zmapování způsobu spolupráce mezi orgánem SPOD a NNO, analyzování dopadů spolupráce mezi těmito orgány a komparací získaných zkušeností subjektů podílejících se na sanaci rodiny. Výzkumné otázky hledaly odpověď na průběh dojednání spolupráce mezi orgánem SPOD a NNO a měly odhalit silné a slabé stránky spolupráce mezi těmito orgány.

Na výzkumné otázky se podařilo díky provedenému šetření odpovědět a lze stanovit následující hypotézy:

Hypotéza 1: Dojednání spolupráce mezi OSPOD a NNO je nejméně úspěšnější, dojde-li k předání případu osobně mezi pracovníci.

Hypotéza 2: Slabou stránkou spolupráce mezi OSPOD a NNO je nejednotný přístup pracovníků OSPOD a NNO ke stejnému případu.

Hypotéza 3: Slabou stránkou spolupráce mezi OSPOD a NNO jsou nejasně vymezené kompetence.

Hypotéza 4: Slabou stránkou spolupráce mezi OSPOD a NNO je nízká četnost společných setkávání.

Hypotéza 5: Silnou stránkou spolupráce mezi OSPOD a NNO je rozšíření odborné spolupráce.

Hypotéza 6: Silnou stránkou spolupráce mezi OSPOD a NNO je rozšíření nabídky služeb pro ohrožené děti a rodinu.

Hypotéza 7: Silnou stránkou spolupráce mezi OSPOD a NNO je pohled více odborníků na jeden případ.

Dle mého názoru je třeba vytvořit jasnou koncepci pro multidisciplinární práci v oblasti sociálně-právní ochrany dětí mezi pracovníky OSPOD a NNO.

Pro pracovníky OSPOD a NNO by bylo přínosné pořádání společných supervizí a intervizí v rámci zkvalitnění práce s klienty.

Otázky spolupráce mezi OSPOD a NNO jsou natolik složité, že bude jistě potřeba jim věnovat pozornost i do budoucna.

Diplomová práce může být přínosem jak pro pracovníky orgánu sociálně-právní ochrany dětí, tak pro pracovníky pracující v nestátních neziskových organizacích podílejících se na sociálně právní ochraně dětí a pro širokou laickou i odbornou veřejnost, která se zajímá o tuto problematiku.

7. KLÍČOVÁ SLOVA

Dítě

Nestátní nezisková organizace

Rodina

Sanace rodiny

Sociálně-právní ochrana dětí

8. SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

1. *Aktivizace rodin* [online]. Poslední aktualizace neuvedena. [cit.2011-05-02]. Dostupné z: <<http://www.spolcest.cz/aktivizace-rodin/>>.
2. BAJER, P. Systémová ochrana dětí musí být především záležitostí státních institucí. *Sociální práce: časopis pro teorii, praxi a vzdělávání v sociální práci*. Brno: Asociace vzdělavatelů v sociální práci. 2006, číslo 1. 154 s. ISSN 1213-6204.
3. BARVÍKOVÁ, J. – SVOBODOVÁ, K. – ŠŤASTNÁ, A. *Podmínky výkonu sociálně právní ochrany dětí na úrovni obecních úřadů obcí s rozšířenou působností*. 1. vyd., Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v.v.i., 2010. 107 s. ISBN 978-80-7416-078-3.
4. BECHYŇOVÁ, V., KONVIČKOVÁ, M. *Sanace rodiny*. 1. vyd., Praha: Portál, 2008. 152 s. ISBN: 978-80-7367-392-5.
5. BOLDIŠ, P. *Bibliografické citace dokumentu podle CSN ISO 690 a CSN ISO 690-2: Část 1 – Citace: metodika a obecná pravidla. Verze 3.3*. [online] ©1999–2004, [cit. 2009-04-03] poslední aktualizace 11.11. Dostupné z: 2004. <<http://www.boldis.cz/citace/citace1.pdf>>.
6. BOLDIŠ, P. *Bibliografické citace dokumentu podle CSN ISO 690 a CSNISO 690-2: Část 2 – Modely a příklady citací u jednotlivých typů dokumentu. Verze 3.0 (2004)*. ©1999–2004, [cit. 2009-04-03] poslední aktualizace 11. 11. Dostupné z: <<http://www.boldis.cz/citace/citace2.pdf>>.
7. ČSÚ. *Satelitní účet neziskových institucí ve zkrácené verzi účtu* [online]. 29. 10. 2010 [cit. 2010-11-25] Dostupné z:<http://apl.czso.cz/nufile/SUNI_2008.htm>.

8. DEVEROVÁ, L. Právo pro organizace občanské společnosti. In *Občanský sektor: organizovaná občanská společnost*. 1. vyd., Praha: Portál, 2010. 376 s. ISBN 978-80-7367-681-0.
9. DISMAN, M. *Jak se vyrábí sociologická znalost. Příručka pro uživatele*. 4. dotisk 3. vyd., Praha: Karolinum, 2007. 374 s. ISBN 80-246-0139-7.
10. DVOŘÁK, T. *Nadace a nadační fondy*. 1. vyd., Praha: ASPI, 2007. 88 s. ISBN: 978-80-7357-292-1.
11. DVOŘÁK, T. *Obecně prospěšná společnost*. 1. vyd., Praha: ASPI, 2003. 76 s. ISBN 80-86395-92-8.
12. *Etický kodex společnosti sociálních pracovníků ČR* [online]. Poslední aktualizace 20. 5. 2006 [cit.2011-03-14]. Dostupné z: <<http://www.socialnipracovnici.cz/index.php?section=mezinarodni&lang=cz>>.
13. FEJT, V., NOVOTNÁ, V. *Sociálně právní ochrana dětí*. 1. vyd., Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2009. 256 s. ISBN 978-80-86723-77-8.
14. GOODY, J. překlad Diestlerová, P. *Proměny rodiny v evropské historii*. 1.vyd., Praha: Lidové noviny, 2006. 229 s. ISBN 80-7106-396-7.
15. HARTL, P., HARTLOVA, H. *Velký psychologický slovník*. 4. vyd., Praha: Portál, 2010. 800 s. ISBN 978-80-7367-686-5.
16. *Historické etapy poznání dítěte a dětství* [online]. 2002-2006. [cit. 2011-05-02]. Dostupné z: <http://www.detskaprava.cz/pedagog/opravech_etapy.asp>.

17. HOLUB, M., NOVÁ, H., SLADKÁ- HYKLOVÁ, J. *Zákon o rodině – komentář a předpisy souvisící*. 8. aktualizované vyd., Praha: Linde, 2007. 752 s. ISBN 978-80-7201-668-6.
18. KAHOUN, V. et al. *Vybrané kapitoly k sociální práci. Sociální práce II*. 1. vyd., Praha: Triton, 2007. 281 s. ISBN 978-80-7387-064-5.
19. KASTNEROVÁ, M., ŽIŽKOVÁ, B. Special qualification at the prevention of socio-pathologic phenomena. In *International Academic Conference: HEALTH AND SOCIAL QUESTIONS OF CHILDHOOD IN EUROPEAN CONTEXT*. Conference proceedings. University of South Bohemia in České Budějovice: Faculty of Health and Social Studies, 2006. s. 49 – 59. ISBN 80-7040-911-8.
20. KOŤÁTKOVÁ, S. *Dítě a mateřská škola*. Praha: Grada Publishing, 1. vyd., 2008. 200 s. ISBN 978-80-247-1568-1.
21. KRAMULOVÁ, D. Česká rodina počátkem 21. století. *Psychologie dnes*. 2010, roč. 16, č. 10, s. 32 – 33. ISSN 1212-9607.
22. KRAUSOVÁ, L., NOVOTNÁ, V. *Sociálně-právní ochrana dětí*. 1. vyd., Praha: ASPI, 2006. 228 s. ISBN 80-7357-214-1.
23. KVĚTENSKÁ, D. *Úvod do sociální práce pro pomáhající profese*. 1. vyd., Univerzita Hradec Králové: Gaudeamus, 2007. 109 s. ISBN 978-80-7041-860-4.
24. LEIFER, G. *Úvod do porodnického a pediatrického ošetřovatelství*. 1. vyd., Praha: Grada Publishing, 2004. 952 s. ISBN 80-247-0668-7.

25. *Listina základních práv a svobod* [online]. 2011. [cit. 2011-07-25].
Dostupné z: <http://portal.gov.cz/wps/WPS_PA_2001/jsp/download.jsp?s=1&l=2%2F1993>.
26. MATOUŠEK, O. et al. *Metody a řízení sociální práce*. 2. vyd., Praha: Portál, 2008. 384 s. ISBN 978-80-7367-502-8.
27. MATOUŠEK, O. et al. *Sociální práce v praxi*. 1. vyd., Praha: Portál, 2005. 325 s. ISBN 80-7367-002-X.
28. MATOUŠEK, O., PALZAROVÁ H. *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny*. 1.vyd., Praha: Portál, 2010. 184 s. ISBN 978-80-7368-739-8.
29. MOTEJL, O. et al. Sborník stanovisek veřejného ochránce práv. *Rodina a dítě*. [online]. 2007 [cit. 2010-12-1]. Dostupné z: <http://www.ochrance.cz/uploads/tx_odlistdocument/Rodina_a_dite.pdf>.
30. MPSV. *Bílá kniha v sociálních službách – konzultační dokument*. [online]. 2003 [cit. 2010-11-25]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/736/bila_kniha.pdf>.
31. MPSV. *Národní akční plán k transformaci a sjednocení systému péče o ohrožené děti na období 2009 až 2011* [online]. Poslední aktualizace neuvedena. [cit.2011-05-02]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/9555/Narodni_akcni_plan.pdf>.
32. MPSV. *Rodinná politika na úrovni krajů a obcí*. Metodické doporučení Ministerstva práce a sociálních věcí ČR. 1. vyd., Praha: MPSV, 2008. 30 s. ISBN 978-80-86878-82-9.

33. NEŠPOROVÁ, O. – SVOBODOVÁ, K. *Nestátní sféra v oblasti podpory rodin a služeb pro rodiny*. 1. vyd., Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v.v.i., 2006. 59 s. ISBN 80-87007-30-1.
34. NEVŘALA, J. et al. *Sociální antropologie pro studenty sociální práce. Vybrané kapitoly*. 1. vyd., Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2007. 118 s. ISBN 978-807368-404-4.
35. NOVOTNÁ, E. *Sociologie sociálních skupin*. 1. vyd., Praha: Grada Publishing, 2010. 120 s. ISBN 978-80-247-2957-2.
36. NOVOTNÝ, J. et al. *Faktory úspěchu nestátních neziskových organizací*. 1. vyd., Praha: Oeconomica, 2008. 224 s. ISBN 978-80-245-1473-4.
37. NOVOTNÝ, J. et al. *Faktory úspěchu nestátních neziskových organizací*. 1.vyd., Praha: Oecomnomica, 2008. 224 s. ISBN 978-80-245-1473-4. (omylem jsem zde zanechala dvě stejné citace, ale nemohu ji teď odstranit, neboť by se mi rozhodilo celé pořadí citací)
38. OLÁH, M. – ROHÁČ, J. *Sociálněprávní ochrana dětí a sociální kuratela*. 1. vyd., Bratislava: VŠZaSP sv. Alžběty, 2008. 256 s. ISBN 978-80-89271-35-1.
39. POSPÍŠIL, M. et al. *Neziskové organizace a jejich funkce v demokratické společnosti*. Brno: Centrum studium neziskového sektoru, 2009. 32 s. ISBN 978-80-904150-3-4.
40. PRŮŠA, L. *Ekonomie sociálních služeb*. 2.vyd., Praha: Aspi, 2007. 180 s. ISBN 978-80-7357-255-6.

41. RAKUŠANOVÁ, P. – STAŠKOVÁ, B. *Organizovaná občanská společnost v České republice*. 1. vyd., Praha: Profesional Publishing, 2007. 116 s. ISBN 978-80-86946-22-1.
42. REKTOŘÍK, J. et al. *Organizace neziskového sektoru. Základy ekonomiky, teorie a řízení*. 2. vyd., Praha: Ekopress, 2007. 187 s. ISBN 978-80-86929-25-5.
43. RŮŽIČKOVÁ, R. *Neziskové organizace – vznik, účetnictví, daně*. 6. vyd., Olomouc: ANAG, 2004. 199 s. ISBN 80-7263-220-5.
44. SEKOT, A. *Sociologie v kostce*. 3. vyd., Brno: Paido, 2006. 258 s. ISBN 80-7315-126-X.
45. SCHAVEL, M. – OLÁH, M. et. al. *Sociálna práca vo verejnej sprave*. 2. vyd., Bratislava: VŠZaSP sv. Alžběty, 2008. 192 s. ISBN 80-8082-065-1.
46. SCHAVEL, M. – OLÁH, M. et. al. *Úvod do studia a dejin sociálnej práce*. 2. vyd., Bratislava: VŠZaSP sv. Alžběty, 2008. 208 s. ISBN 80-969449-6-7.
47. SOBOTKOVÁ, I. *Psychologie rodiny*. 2. vyd., Praha: Portál, 2007. 224 s. ISBN 978-80-7367-250-8.
48. *Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi* [online]. Poslední aktualizace neuvedena. [cit. 2011-05-02]. Dostupné z:<http://www.bilynosorozec.cz/?page_id=63>.

49. *Sociálně-právní ochrana dítěte v praxi* [online]. 2011. [cit. 2011-05-16].
Poslední aktualizace 2009. Dostupné z:
<http://nahradnirodina.cz/socialne_pravni_ochrana_ditete_v_praxi.html>.
50. STAŘEČANSKÝ, B. *Filantropia vo svete a na Slovensku*. In Čítanka pre pokročilé neziskové organizácie. 1. vyd., Bratislava: Centrum prevencie a riešenia konfliktov, Partners for Democratic Change – Slovakia, 2000. 307 s. ISBN 80-968095-3-9.
51. SURYNEK, A. – KOMÁRKOVÁ, R. – KAŠPÁRKOVÁ, E. *Základy sociologického výzkumu*. 1. vyd., Praha: Management Press, 2001. 160 s. ISBN 80-7261-038-4.
52. ŠPECIÁNOVÁ, Š. *Ochrana týraného a zneužívaného dítěte*. 1. vyd., Praha: Linde, 2003. 156 s. ISBN 80-86131-44-0.
53. ŠKARABELOVÁ, S. *Definice neziskového sektoru: Sborník příspěvku z internetové diskuze CVNS*. Brno: Centrum pro výzkum neziskového sektoru, 2005. 52 s. ISBN 80-239-4057-0.
54. ŠRAJER, J. – MUSIL, L. *Etické kontexty sociální práce s rodinou*. 1. vyd., České Budějovice, Brno: ALBERT, 2008. 152 s. ISBN 978-80-7326-145-0.
55. TOMEŠ, I. *Sociální správa*. 2. vyd., Praha: Portál, 2009. 304 s. ISBN 978-80-7367-483-0.
56. TOMEŠ, I. *Úvod do teorie a metodologie sociální politiky*. 1. vyd., Praha: Portál, 2010. 440 s. ISBN 978-80-7367-680-3.

57. TRPIŠOVSKÁ, D. – VACÍNOVÁ, M. *Sociální psychologie*. 1. vyd., Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2007. 156 s. ISBN 978-80-86723-30-3.
58. *Úmluva o právech dítěte* [online]. 2011. [cit. 2011-07-25]. Poslední aktualizace 2011. Dostupné z: <http://portal.gov.cz/wps/WPS_PA_2001/jsp/download.jsp?s=1&l=104%2F1991>.
59. VARVAŘOVSKÝ, P. *Poznátky ochránce z návštěv zařízení pro děti* [online]. 2011. [cit. 2011-06-25]. Poslední aktualizace 17. 5. 2007. Dostupné z: <<http://www.ochrance.cz/tiskove-zpravy/tiskove-zpravy-2011/poznatky-ochrance-z-navstev-zarizeni-pro-deti>>.
60. VELEMÍNSKÝ, M., STUDENOVSKÝ, P. *Rukověť pro poskytovatele a zadavatele sociálních služeb v oblasti problematiky dětí a mládeže*. 1. vyd., JU v ČB, Zdravotně sociální fakulta, 2008. 250 s. ISBN 978-80-7394-064-5.
61. VÍTKOVÁ RULÍKOVÁ, K. *Metodické doporučení MPSV č. 9/2009 k sociální práci s ohroženou rodinou* [online]. Poslední aktualizace neuvedena. [cit. 2011-05-02]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/7273/Metodicke_doporuceni_MPSV_c-9.pdf>.
62. *Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, v platném znění.*
63. *Zákon č. 359 / 1999 Sb., zákon o sociálně právní ochraně dětí, v platném znění.*
64. *Zpráva o stavu lidských práv v ČR v roce 2009*. Praha: Úřad vlády České republiky, sekretariát, 2010. 115 s. (ISBN a vyd.- neuvedeno).

9. PŘÍLOHY

Příloha 1: Etický kodex společnosti sociálních pracovníků ČR

Příloha 1:

ETICKÝ KODEX SPOLEČNOSTI SOCIÁLNÍCH PRACOVNÍKŮ ČR (12).

1. Etické zásady

1. 1. Sociální práce je založena na hodnotách demokracie, lidských práv a sociální spravedlnosti. Sociální pracovníci proto dbají na dodržování lidských práv u skupin a jednotlivců tak, jak jsou vyjádřeny **v dokumentech relevantních pro praxi** sociálního pracovníka, a to především ve Všeobecné deklaraci lidských práv, Chartě lidských práv Spojených národů a v Úmluvě o právech dítěte a **dalších mezinárodních deklaracích a úmluvách**. Dále se řídí Ústavou, Listinou základních práv a svobod a dalšími zákony tohoto státu, které se od těchto dokumentů odvíjejí.

1. 2. Sociální pracovník respektuje jedinečnost každého člověka bez ohledu na jeho původ, etnickou příslušnost, rasu či barvu pleti, mateřský jazyk, věk, **pohlaví, rodinný stav**, zdravotní stav, sexuální orientaci, ekonomickou situaci, náboženské a politické přesvědčení a bez ohledu na to, jak se podílí na životě celé společnosti.

1. 3. Sociální pracovník respektuje právo každého jedince na seberealizaci v takové míře, aby současně nedocházelo k omezení stejného práva druhých osob.

1. 4. Sociální pracovník pomáhá jednotlivcům, skupinám, komunitám a sdružení občanů svými znalostmi, dovednostmi a zkušenostmi při jejich rozvoji a při řešení konfliktů jednotlivců se společností a jejich následků.

1.5. Sociální pracovník **dává přednost** profesionální odpovědnosti před svými soukromými zájmy. Služby poskytuje na nejvyšší odborné úrovni.

2. Pravidla etického chování sociálního pracovníka

2. 1. Ve vztahu ke klientovi

2. 1. 1. Sociální pracovník **podporuje své klienty k vědomí** vlastní odpovědnosti.

2. 1. 2. Sociální pracovník jedná tak, aby chránil důstojnost a lidská práva svých klientů.

2. 1. 3. Sociální pracovník pomáhá se stejným úsilím a bez jakékoliv formy diskriminace všem klientům. **Sociální pracovník jedná s každým člověkem jako s celostní bytostí. Zajímá se o celého člověka v rámci rodiny, komunity a společenského a přirozeného prostředí a usiluje o rozpoznání všech aspektů**

života člověka. Sociální pracovník se zaměřuje na silné stránky jednotlivců, skupin a komunit a tak podporuje jejich zmocnění.

2. 1. 4. Chrání klientovo právo na soukromí a důvěrnost jeho sdělení. Data a informace požaduje s ohledem na potřebnost při zajištění služeb, které mají být klientovi poskytnuty a informuje ho o jejich potřebnosti a použití. Žádnou informaci o klientovi neposkytne bez jeho souhlasu. Výjimkou jsou osoby, které nemají způsobilost k právním úkonům v plném rozsahu (zejména nezletilé děti) nebo tehdy, kdy jsou ohroženy další osoby. **V případech, kde je to v souladu s platnými právními předpisy**, umožňuje účastníkům řízení nahlížet do spisů, které se řízení týkají.

2. 1. 5. Sociální pracovník **podporuje klienty při využívání všech služeb a dávek** sociálního zabezpečení, na které mají nárok, a to nejen od instituce, ve které jsou zaměstnáni, ale i ostatních příslušných zdrojů. Poučí klienty o povinnostech, které vyplývají z takto poskytnutých služeb a dávek. Podporuje klienta při řešení problémů týkajících se dalších sfér jeho života.

2. 1. 6. Sociální pracovník **podporuje klienty při hledání možností jejich zapojení do procesu řešení jejich problémů.**

2.1.7. Sociální pracovník je si vědom svých odborných a profesních omezení. Pokud s klientem nemůže sám pracovat, předá mu informace o dalších formách pomoci. Sociální pracovník jedná s osobami, které používají jejich služby (klienty) s účastí, empatií a péčí. 2. 2. **Ve vztahu ke svému zaměstnavateli**

2. 2. 1. Sociální pracovník odpovědně plní své povinnosti vyplývající ze závazku ke svému zaměstnavateli.

2. 2. 2. V zaměstnavatelské organizaci spolupůsobí při vytváření takových podmínek, které umožní sociálním pracovníkům v ní zaměstnaným přijmout a uplatňovat závazky vyplývající z tohoto kodexu.

2. 2. 3. Snaží se ovlivňovat sociální politiku, pracovní postupy a jejich praktické uplatňování ve své zaměstnavatelské organizaci s ohledem na co nejvyšší úroveň služeb poskytovaných klientům.

2. 3. Ve vztahu ke kolegům

2. 3. 1. Sociální pracovník respektuje znalosti a zkušenosti svých kolegů a ostatních odborných pracovníků. Vyhledává a rozšiřuje spolupráci s nimi a tím zvyšuje kvalitu poskytovaných sociálních služeb.

2. 3. 2. Respektuje rozdíly v názorech a praktické činnosti kolegů a ostatních odborných a dobrovolných pracovníků. Kritické připomínky k nim vyjadřuje na vhodném místě vhodným způsobem.

2.3.3. Sociální pracovník iniciuje a zapojuje se do diskusí týkajících se etiky se svými kolegy a zaměstnavateli a je zodpovědný za to, že jeho rozhodnutí budou eticky podložena.

2. 4. Ve vztahu ke svému povolání a odbornosti

2. 4. 1. Sociální pracovník dbá na udržení a zvyšování prestiže svého povolání.

2. 4. 2. Neustále se snaží o udržení a zvýšení odborné úrovně sociální práce a uplatňování nových přístupů a metod.

2. 4. 3. Působí na to, aby odbornou sociální práci prováděl vždy kvalifikovaný pracovník s odpovídajícím vzděláním.

2. 4. 4. Je zodpovědný za své soustavné celoživotní vzdělávání a výcvik, což je základ pro udržení stanovené úrovně odborné práce a schopnosti řešit etické problémy.

2. 4. 5. Pro svůj odborný růst využívá znalosti a dovednosti svých kolegů a jiných odborníků, naopak své znalosti a dovednosti rozšiřuje v celé oblasti sociální práce.

2.4.6. Sociální pracovník spolupracuje se školami sociální práce, aby podpořil studenty sociální práce při získávání kvalitního praktického výcviku a aktuální praktické znalosti.

2. 5. Ve vztahu ke společnosti

2. 5. 1. Sociální pracovník má právo i povinnost upozorňovat širokou veřejnost a příslušné orgány na případy porušování zákonů a oprávněných zájmů občanů.

2. 5. 2. Zasaduje se o zlepšení sociálních podmínek a zvyšování sociální spravedlnosti tím, že podněcuje změny v zákonech, v politice státu i v politice mezinárodní.

2. 5. 3. Upozorňuje na možnost spravedlivějšího rozdělení společenských zdrojů a potřebu zajistit přístup k těmto zdrojům těm, kteří to potřebují.

2. 5. 4. Působí na rozšíření možností a příležitostí ke zlepšení kvality života pro všechny osoby, a to se zvláštním zřetelem ke znevýhodněným a postiženým

jedincům a skupinám. 2. 5. 5. Sociální pracovník působí na zlepšení podmínek, které zvyšují vážnost a úctu ke kulturám, které vytvořilo lidstvo.

2.5.6. Sociální pracovník požaduje uznání toho, že je zodpovědný za své jednání vůči osobám, se kterými pracuje, vůči kolegům, zaměstnavatelům, profesní organizaci a vzhledem k zákonným ustanovením, a že tyto odpovědnosti mohou být ve vzájemném konfliktu.

Etické problémové okruhy

Tyto problémové okruhy by měly být rozpracovány v rozšířeném kodexu, který by byl zaměřen na specifika sociální práce v různých oblastech. Sociální práce s jednotlivcem, rodinami, skupinami, komunitami a organizacemi vytváří pro sociálního pracovníka situace, ve kterých musí nejen eticky hodnotit, vybírat možnosti, ale i eticky rozhodovat. Sociální pracovník eticky uvažuje při sociálním šetření, sběru informací, jednáních a při své profesionální činnosti o použití metod sociální práce, o sociálně technických opatřeních a administrativně správních postupech z hlediska účelu, účinnosti a důsledků na klientův život.

A. Základní etické problémy jsou

- kdy vstupovat či zasahovat do života občana a jeho rodiny, skupiny či obce (např. z hlediska prevence či sociální terapie společensky nežádoucí situace), - kterým sociálním případům dát přednost a věnovat čas na dlouhodobé sociálně výchovné působení, - kolik pomoci a péče poskytnout, aby stimulovaly klienta ke změně postojů a k odpovědnému jednání a nevedly k jejich zneužití, - kdy přestat se sociální terapií a poskytováním služeb a dávek sociální pomoci

B. Další problémové okruhy,

které se občas vyskytují a vyžadují etické hodnocení a rozhodování vyplývají z následujících situací, kdy loajalita sociálního pracovníka s klientem se dostane do střetu zájmů - při konfliktu zájmu samotného sociálního pracovníka se zájmem klienta, - při konfliktu klienta a jiného občana, - při konfliktu mezi institucí či organizací a skupinou klientů, - při konfliktu zájmu klientů a ostatní společností, - při konfliktu mezi zaměstnavatelem a jeho sociálními pracovníky.

C. Sociální pracovník má ve své náplni roli pracovníka,

který klientům pomáhá a současně má klienty kontrolovat. Vztahy mezi těmito protichůdnými aspekty sociální práce vyžadují, aby si sociální pracovníci vyjasnili etické důsledky kontrolní role a do jaké míry je tato role přijatelná z hlediska základních hodnot sociální práce

Postupy při řešení etických problémů

1. Závažné etické problémy budou probírány a řešeny ve skupinách pracovníků v rámci Společnosti sociálních pracovníků ČR (dále jen Společnost). Sociální

pracovník má mít možnost: diskutovat, zvažovat a analyzovat tyto problémy ve spolupráci s kolegy a dalšími odborníky, event. i za účasti stran, kterých se týkají.

2. Společnost může doplnit a přizpůsobit etické zásady pro ty oblasti terénní sociální práce, kde jsou etické problémy komplikované a závažné.

3. Na základě tohoto kodexu je úkolem Společnosti pomáhat jednotlivým sociálním pracovníkům analyzovat a pomáhat řešit jednotlivé problémy.

Etický kodex byl schválen plénem Společnosti sociálních pracovníků 19. 5. 2006 a nabývá účinnosti od 20. 5. 2006.

